

PONÈNCIA

EL PROCURADOR I ELS ACTES DE COMUNICACIÓ: EL MARC CONSTITUCIONAL I LA PRÀCTICA ORDINÀRIA

Ramon Arbós i Llobet
Secretari Judicial
09-03-2012

TAULA

INTRODUCCIÓ	3
1. ELS PRINCIPIS CONSTITUCIONALS AFECTATS: EL MARC D'ACTUACIÓ	
1.1 Teoria general dels actes de comunicació des de la perspectiva constitucional: la tutela judicial efectiva com a dret constitucional.....	
1.2 La finalitat dels actes de comunicació	
1.3 L'obligació dels tribunals de tutelar el dret de defensa a través dels actes de comunicació	
1.4 Els principis d'audiència i contradicció: "audiatur et altera parts"; el principi d'igualtat.....	
1.5 Límits a la protecció dels drets del no notificat	
1.6 Els criteris d'interpretació	
1.6.1 El criteri de raonabilitat	
1.6.2 El criteri de ponderació.....	
1.6.3 Preferència del criteri d'efectivitat sobre el de formalitat	
1.6.4 Criteri d'interpretació més favorable a l'efectivitat del dret a la prestació de justícia.....	
1.7 La importància de la comunicació personal.....	
1.8 El consignatari	
1.9 Els requisits formals; la documentació	
1.10 El principi de recepció.....	
1.11 Importància de les errades formals o irregularitats	
1.12 La importància de la primera comunicació	
2. L'EXECUCIÓ DELS ACTES DE COMUNICACIÓ PEL PROCURADOR	
2.1 Introducció del Procurador com a subjecte actiu en la pràctica dels actes de comunicació	
2.2 Requisits que han de ser observats.....	
2.3 Aspectes diversos que mereixen ser considerats	
2.3.1 Àmbit concret de l'art. 161 LEC.....	
2.3.2 Assegurament del caràcter negatiu de les comunicacions.....	
2.3.3 Preservació de la privacitat en les comunicacions realitzades a través de consignataris	
2.3.4 Comunicacions en les execucions hipotecàries	
2.3.5 Importància de l'acreditació de les identitats.....	
2.3.6 Negativa del destinatari a facilitar l'accés i dels consignataris a actuar	
BIBLIOGRAFIA.....	

INTRODUCCIÓ

Entre els actes processals, els actes de comunicació constitueixen una espècie que presenta unes característiques singulars. Per un costat, apareixen com una institució molts cops considerada auxiliar o funcional en el procés; per un altre, ostenten una estructura complexa tant des del punt de vista de la seva autoria, des de la consideració de l'activitat que els hi resulta necessària, com de la forma i documentació en què restaran reflectits.

Sintèticament, els actes de comunicació són realitzats sota la direcció del Secretari Judicial, si bé l'execució directa pot ser efectuada, bé pel propi Secretari, bé pels funcionaris del Cos d'Auxili Judicial, bé pels Procuradors, o bé a través d'altres persones auxiliars en funció de les formes de transmissió: empleat de correus, funcionari que remeti un correu electrònic, etc. El contingut de la comunicació vindrà integrat per una resolució processal, procedent del Jutge, Magistrat o Secretari, que ordenarà citar, citar a termini, notificar o requerir el destinatari i, si escau, per una altra informació aportada bé per les parts, bé per tercers. La documentació d'aquest tipus d'actes, també presenta certa complexitat. Per un costat, existeixen els documents que han de ser objecte de transmissió: la resolució processal, la cèdula, els documents aportats pels litigants o altres intervinents; per un altre costat, s'hauran de crear els documents de caràcter probatori, és a dir els que acreditaran l'execució ortodoxa de la comunicació, així com l'observança de tots els requisits corresponents, perquè només així serà proporcionada la seguretat, als litigants i destinataris dels actes, de que els efectes generats per la realització d'aquesta activitat seran els que corresponguin en cada cas i que, per tant, no s'haurà vulnerat cap dret en litigi, ni podrà ser invalidat el procés per causa d'una deficient pràctica. Aquest document probatori ostentarà, consegüentment, una gran importància i s'haurà de cuidar de que presenti una absoluta correcció. Quan l'execució de les comunicacions la realitza un funcionari o Procurador, el document pren la denominació de "diligència". En funció de la forma de realització de la transmissió, poden ser diversos els documents d'acreditació: justificant de recepció postal, certificat de remissió i recepció de burofax, telegrama, o qualsevol altre que acrediti, en general, la correcta remissió i recepció, el contingut transmès, la identificació del destinatari i, si escau, consignatari, incloent la relació amb aquell, la data i hora de l'execució.

Si examinem la funció que desenvolupen en el procés, la característica adjectiva respecte d'altres actes sembla conduir a un desmereixement de la seva importància. És aquesta una errada en la què no s'ha de caure. A diferència d'altres institucions processals, més relacionades amb el fons del litigi, els actes de comunicació incorporen un funció de garantia que els vincula, directament, amb l'observança dels més alts principis constitucionals. Per això, la seva validesa i eficàcia, o la manca d'elles, no desplegarà conseqüències exclusivament referides al propi acte, sinó que podrà estendre les seves repercussions a la validesa i eficàcia de tot el procés, podent arribar, fins i tot, a la seva invalidació o nul·litat.

EL PROCURADOR I ELS ACTES DE COMUNICACIÓ

Consegüentment, la correcta execució dels actes de comunicació precisa de l'adequada consideració de l'àmbit dels drets dels litigants i dels destinataris, de la repercusió sobre el procés i del coneixement dels requisits que han de ser observats així com dels mecanismes que hauran de ser aplicats en cada cas.

Amb l'objectiu d'estudiar aquestes qüestions, el present treball serà estructurat en dues parts. En la primera, serà abordada la doctrina assentada pel Tribunal Constitucional en relació amb diversos aspectes que hauran de ser observats per l'adequada realització dels actes considerats. Val a dir que aquesta doctrina va ser elaborada durant la vigència de la LEC de 1881, si bé resulta de plena i absoluta aplicació a la llei processal actual, atès que els canvis introduïts afecten determinades qüestions formals que, en cap cas, alteren l'essència de la funció i finalitat dels actes de comunicació, així com del seu caràcter garant dels drets dels litigants. En la segona, seran presentats distints extrems relacionats directament amb l'execució i que poden resultar interessants per tal d'obtenir els resultats perseguits.

1. ELS PRINCIPIS CONSTITUCIONALS AFECTATS: EL MARC D'ACTUACIÓ

1.1 Teoria general dels actes de comunicació des de la perspectiva constitucional: la tutela judicial efectiva com a dret constitucional

Els actes de comunicació ostenten una indubtable relació amb l'exercici del dret de defensa. Així, el Tribunal Constitucional ha reconegut, inequívocament, que aquells permeten als litigants i tercers la defensa dels seus interessos a través del coneixement del contingut de les resolucions judicials i dels actes processals d'altres intervinents (S.T.C. 205/1988, de 7 de novembre). En sentit contrari, la seva mancança no permet l'exercici adequat d'aquell dret de rang constitucional. Cadascun dels actes i resolucions processals el generen en les parts. Així ho ha expressat aquell tribunal en la S.T.C., Sala 2a, 153/2001, de 26 de juliol, F.J. 5è:

"[...] El proceso está constituido por una serie de actos y resoluciones procesales que confieren, cada uno de ellos, específicos derechos de defensa para las partes [...]"

A nivell més general, la S.T.C., Sala 1a, 113/2001, de 8 de juny, F.J. 5è, ha resumit la reiterada jurisprudència constitucional en matèria d'actes de comunicació, continguda en nombroses resolucions:

"[...] Este Tribunal ha subrayado en reiteradas ocasiones la trascendental importancia que posee la correcta y escrupulosa constitución de la relación jurídico procesal para entablar y proseguir los procesos judiciales con la plena observancia de los derechos constitucionales de defensa (art. 24.1 y 2 C.E.) que asisten a las partes. Un instrumento capital de esa correcta constitución de la relación jurídico procesal, cuya quiebra puede constituir una lesión del derecho a la tutela judicial efectiva (art. 24.1 C.E.), es, indudablemente, el régimen procesal de emplazamientos, citaciones y notificaciones a las partes de los distintos actos procesales que tienen lugar en el seno de un procedimiento judicial, pues sólo así cabe garantizar los indisponibles principios de contradicción e igualdad de armas entre las partes del litigio, o, como en el caso de autos, la posibilidad de hacer un uso efectivo de los distintos recursos que la legalidad procesal pone a disposición de las partes en el proceso. Como dijimos en la S.T.C. 77/1997, de 21 de abril, cobra en este caso todo su valor el papel de los actos de los órganos judiciales, "tanto los de comunicación -citaciones y emplazamientos- para hacer saber la existencia de un litigio o de sus distintas fases y actuaciones a quienes pueda afectarles... En la medida en que unos y otros hagan posible la comparecencia en juicio y el ejercicio del derecho de defensa son una exigencia ineludible para hacer realidad la garantía constitucional de un proceso contradictorio y, en consecuencia, su práctica deficiente y más su pura omisión dejan indefenso a quienes las sufren" (F.J.2). Por esta razón, pesa sobre los órganos judiciales la responsabilidad de velar por la correcta realización de los actos de comunicación procesal que sirven a la adecuada y regular constitución de aquella relación jurídica procesal y posibilitan la pertinente actuación de las partes en el proceso

judicial y la defensa de sus derechos e intereses (doctrina reiterada recientemente en las S.S.T.C: 219/1999 de 29 de noviembre, F.J. 2; 268/2000, de 13 de noviembre, F.J. 4 y 34/2001, de 12 de febrero, F.J. 2) [...]"

Aquesta doctrina, reiterada en nombroses ocasions, tingué el seu origen en la S.T.C. 9/1981, de 31 de març, resolució que ha servit de model per a donar resposta a nombroses sol·licituds d'empara adreçades al referit tribunal¹. En tot cas, els grans arguments sobre els quals se cimentarà tota la construcció constitucional en relació als actes de comunicació seran: la preservació del dret de defensa i l'obtenció de la tutela efectiva² dels tribunals (art. 24.1 i 2 C.E.)³. Aquests conceptes, si bé abstractes, seran concretats en cada supòsit mitjançant el raonament adequat. També es podrà constatar la seva atenuació en no constituir drets absoluts. Així, la tutela corresponent al demandat no notificat haurà de ser confrontada amb la de l'actor a obtenir un judici i la corresponent resolució sense dilacions indegudes.

Reprement la sentència transcrita, el seu plantejament haurà de ser matisat en diversos aspectes i en relació amb la casuística concreta, si bé constitueix un punt de partida suficientment expressiu de la filosofia que impregnarà la tasca interpretativa del Tribunal Constitucional.

Cal destacar el reconeixement atorgat a la funció desenvolupada en el procés civil per les figures objecte del nostre estudi. Ostenten un aspecte instrumental, si bé de cardinal importància, entre altres qüestions, per a la vàlida constitució de la relació jurídic-processal. En major o menor mesura totes les institucions processals manifesten un caràcter instrumental, bé respecte d'altres, bé en relació a les pretensions substantives o materials. En el cas present, els actes de comunicació desenvolupen el seu exercici tributari sobre la resta d'elements integrants del procés. Ara bé, la repercussió de la seva actuació es projecta sobre l'observança i respecte de drets de rang constitucional. En aquest sentit, la minuciositat amb què ha de ser examinada la seva pràctica ha de pretendre no només la detecció de possibles irregularitats formals, sinó la de vulneracions de contingut material que poden tenir o no el seu origen en aquelles.

Però no només la constitució de la relació enunciada, tot i la seva destacada importància, vincula les comunicacions amb la protecció del dret de

¹Així ho reconeix, entre d'altres, la S.T.C. 232/2000, de 7 de novembre.

²El contingut essencial del dret a la tutela judicial comprèn la llibertat d'accés als Jutges i Tribunals, el dret a obtenir un pronunciament i al seu acompliment, el dret a recórrer i, fins i tot, el dret a una tutela cautelar. En relació amb aquests extrems, ORTELLS RAMOS, M., a l'obra col·lectiva, (dirigida per Ortells Ramos, M.) *Derecho Procesal Civil*, Thompson-Aranzadi, 5a edició, Cizur Menor, Navarra, 2004, pàgs. 40 a 42; en el mateix sentit, MORENO CATENA, V., a CORTES-MORENO, *Introducción al Derecho Procesal*, Tirant lo Blanc, València, 2004, pàgs. 221 i 223.

³Sobre el contingut jurisprudencial del dret a la tutela judicial efectiva, CARRERAS DEL RINCÓN, J. *Comentarios a la doctrina procesal civil del Tribunal Constitucional y del Tribunal Supremo*, Marcial Pons, Madrid, 2002, pàgs. 30 i ss; també PICÓ I JUNOY, J. *Las garantías constitucionales del proceso*, José Ma. Bosch, Barcelona, 1997, pàgs. 40 i ss.

defensa, sinó que cadascun dels actes i resolucions integrants del plet confereixen uns específics drets de defensa als litigants que dependran, en el seu exercici, precisament del coneixement que en tinguin⁴. Aquest, justament, possibilitarà l'observança d'una sèrie de principis essencials per a preservar la referida garantia: audiència bilateral, contradicció i igualtat. D'aquí la importància de la funció tutelar desplegada pels tribunals.

1.2 La finalitat dels actes de comunicació

Nombroses són les al·lusions del Tribunal Constitucional a la finalitat a què són adreçats els actes de comunicació processal. Així, la S.T.C., Sala 1a, 113/2001, de 7 de maig, F.J. 3er, ho expressa en els termes següents:

"[...] lo que importa a los efectos del derecho de tutela judicial efectiva sin padecer indefensión (art. 24.1 C.E.) es que el acto de comunicación procesal surta sus efectos y cumpla con su fin, que es poner en conocimiento de su destinatario la decisión o la actuación judicial correspondiente [...]".

La S.T.C., Sala 1a, 34/2001, de 12 de febrer, F.J. 2on, puntualitza més la qüestió tot determinant que es tracta d'una finalitat material:

"[...] En la medida en que los actos de comunicación procesal tienen la finalidad material de llevar al conocimiento de los afectados las resoluciones judiciales con objeto de que estos puedan adoptar la postura que estimen pertinente para la defensa de sus intereses [...]".

D'aquestes manifestacions destaquen dos extrems: en primer lloc, l'apreciació de l'aspecte material que adquireix una gran preponderància per damunt de l'estricta realitat formal; en segon lloc, el Tribunal evita referir-se com a subjectes als litigants i empra una fórmula més genèrica concretada en les expressions "*destinatari*" o "*afectat*". Aquesta precisió no és casual. Més amunt s'ha constatat la importància dels actes de comunicació, des de l'inici del plet, per a la vàlida constitució de la relació jurídico-processal i també respecte de les actuacions successives. Però el dret de defensa susceptible de tutela no ve restringit estrictament als litigants sinó que es projectarà sobre qualsevol subjecte o persona a qui hagi de ser adreçada la comunicació per estar o poder estar afectat pels efectes derivats del procés o del propi acte de notificació.

Si la finalitat immediata perseguida és la transmissió del coneixement sobre una resolució judicial, ampliant l'àmbit d'observació es pot afirmar que la raó darrera de ser d'aquesta figura radica en facilitar l'exercici del dret de defensa referit, tal i com precisa la S.T.C., Sala 1a, 36/1987, de 25 de març, F.J. 2on:

"[...] los actos de comunicación del órgano jurisdiccional con las partes poseen una especial trascendencia, por cuanto son los medios idóneos para que

⁴Sobre aquests aspectes, CHOZAS ALONSO, J.M. *Sobre los actos de comunicación con las partes y el derecho a la tutela judicial efectiva*, a "Revista Española de Derecho del Trabajo", Madrid, 1992, núm. 52, pàgs. 279 i ss.

la tutela judicial sea efectiva, como exige el art. 24 de la Constitución y ello es especialmente relevante en el emplazamiento que se hace a quien ha de ser o puede ser parte en el procedimiento, aunque todavía no lo es, pues en tal caso el acto de comunicación es el necesario instrumento que facilita la defensa en el proceso de los derechos e intereses cuestionados, como señaló la Sentencia de este Tribunal de 13 de enero de 1983 y como han puesto de relieve después las sentencias de 14 de marzo de 1984 y de 26 de noviembre de 1985 [...]”⁵.

La primera de les sentències citades, la S.T.C., Sala 2a, 1/1983, de 13 de gener, F.J. 1er, explica l'objectiu perseguit per les citacions, notificacions i citacions a termini, així com la seva transcendència, en els termes següents:

"[...] el propósito del legislador es, ante todo, conferir a aquéllas las garantías para la defensa de sus derechos e intereses, de modo que la notificación, citación o emplazamiento sirva a su objetivo de que, dando noticia suficiente del acto o resolución que la provoca, sirva para que el notificado, citado o emplazado pueda disponer lo conveniente para defender en el proceso los derechos o intereses cuestionados, por cuanto de faltar tal acto de comunicación o adolecer de nulidad equivalente a su falta, el interesado podría verse imposibilitado para ejercer los medios legales suficientes para su defensa [...]”.

D'entre els diferents actes de comunicació, però, els que tal vegada destaquen més en la funció descrita són aquells que faciliten l'inici de la relació jurídic-processal: la citació i la citació a termini. La seva importància s'ha vist subratllada en la L.E.C. de 2000. Efectivament, aquesta norma ha apostat per garantir al màxim la realització d'aquestes actuacions a través de diverses mesures expressament establertes: l'esbrinament de domicilis per part del tribunal, la supressió d'intervenció dels veïns com a consignataris, etc⁶. L'increment del pes específic d'aquesta fase serveix per a responsabilitzar els demandats tant de la seva futura localització com de la realitat dels domicilis seus que figuren en determinats registres públics. Per això, l'art. 155 disposa la plena eficàcia de les comunicacions quan resti acreditada la seva correcta remissió, un cop transcorreguda aquella primera fase del procés. Indirectament, fins i tot, s'afavoreix la intervenció en el plet amb la corresponent càrrega, si s'opta per la situació de rebel·lia. El legislador ha assumit una tècnica que aplica la diàfana doctrina descrita pel tribunal de garanties. La S.T.C. 108/1987, Sala 2a, de 26 de juny, F.J. 2on, ho enuncia en aquesta forma:

⁵En el mateix sentit, entre altres, es pronuncien les SS.T.C. 16/1989, de 30 de gener o la 115/1988, de 10 de juny.

⁶El sentit de *garantir* va adreçat a la culminació de la finalitat material perseguida i no només a l'aspecte formal de la realització de la corresponent diligència. Al respecte, ROBLES ACERA, A. *El secretario judicial como garante de los derechos e intereses de los ciudadanos reconocidos en el art. 24 de la Constitución Española*, a "Estudios Jurídicos, Secretarios Judiciales", Ministerio de Justicia-Centro de Estudios Jurídicos de la Administración de Justicia, Madrid, 2001, Vol. VI, pàg. 108.

"[...] El emplazamiento tiene como finalidad poner en conocimiento del interesado el término en que ha de comparecer, el objeto del emplazamiento y el Juez del Tribunal ante quien deba hacerlo y otros datos necesarios para defender sus derechos e intereses legítimos (art. 175 de la L.E.Crim.). Su relevancia constitucional se funda en que tal conocimiento es necesario para ejercitar esas defensas y por ello este Tribunal ha insistido en que éste y otros actos de comunicación judicial se realicen en forma que en lo posible asegure su eficacia [...]".

Aquest text distingeix clarament les finalitats cercades a dos nivells: per un costat, la informació processal, objecte immediat; per un altre, la raó darrera de rellevància constitucional, la facilitació de l'exercici de defensa.

1.3 L'obligació dels tribunals de tutelar el dret de defensa a través dels actes de comunicació

La importància, des d'un punt de vista constitucional, de la figura objecte d'aquest treball és de tal calibre que el Tribunal ha remarcat, en nombroses ocasions, que els tribunals de justícia, al seu torn, han de vetllar per la seva correcta pràctica, de forma activa⁷. No n'hi ha prou amb l'acompliment d'una mera formalitat sinó que cal assegurar l'assoliment de la finalitat material perseguida, ja que de la seva observança depèn el potencial exercici del dret de defensa⁸. Així ho recull, de forma prou explícita, la S.T.C., Sala 1a, 113/2001, de 7 de maig, F.J. 5è:

"[...] Nuestra doctrina, en consecuencia, ha requerido del órgano judicial que no sólo vele por la práctica de esos actos con sujeción a sus requisitos legales, sino que, además, se asegure de que dichos actos sirven a su propósito, de forma que, efectivamente, el acto de comunicación procesal llegue al conocimiento de su destinatario, debiendo desplegar la oportuna diligencia y actividad dirigida a asegurarse de que se ha cumplido con la finalidad perseguida con el acto de comunicación procesal. Pero esta exigencia al órgano judicial no posee la misma intensidad según el objeto del acto de comunicación procesal, pues es evidente, y así lo ha subrayado la jurisprudencia de este Tribunal en los numerosos casos en los que ha tenido que examinar eventuales indefensiones ocasionadas por defectos en la práctica de los actos de comunicación procesal, que el cercioramiento judicial exigible no es el mismo en el caso de que el fin del acto de comunicación sea justamente poner en conocimiento de su destinatario que contra él se han iniciado ciertas actuaciones judiciales que en aquellos otros en los que la comunicación versa sobre los distintos actos procesales que se siguen en la causa en la que ya es parte y está debidamente representado y

⁷Sobre aquest aspecte, PICÓ I JUNOY, J. *Las garantías constitucionales del proceso*, cit., pàgs. 53 i ss.

⁸Sobre l'articulació de l'art. 24 C.E. en el Dret processal, DIEZ-PICAZO GIMÉNEZ, I. *El artículo 24 de la Constitución y la aplicación del Derecho procesal: breve reflexión sobre algunas cuestiones pendientes en la interpretación de un precepto capital*, a "Tribunales de Justicia", Madrid, 1998, núm. 6, pàgs. 615 i ss.

asistido técnicamente. De ahí que hayamos dicho también que en el cumplimiento de esa obligación de aseguramiento de la eficacia del acto de comunicación procesal no quepa demandar del Juez o Tribunal correspondiente una desmedida labor investigadora y de cercioramiento sobre la efectividad del acto de comunicación en cuestión, señaladamente cuando éste tiene la apariencia de haberse practicado con arreglo a la legalidad que lo rige. Pues de hacer recaer sobre los órganos judiciales esa desproporcionada obligación podrían resultar indebidamente constreñidos los derechos de defensa de los restantes personados en el proceso, sin soslayar, claro está, que quienes son parte en el mismo tienen también el deber de colaborar con la Justicia en su regular y ordenado proceder (S.S.T.C. 126/1999, de 28 de junio, F.J. 4; 82/2000, de 27 de marzo, F.J. 6). Por ello, el cumplimiento de tales requisitos debe examinarse en cada supuesto concreto de conformidad con la "ratio" y fundamento que inspira su existencia [...]"

Ara bé, després d'establir un criteri general, el propi Tribunal matisa l'abast de l'actuació judicial. En aquest extrem estableix una figura de ponderació en la qual es consideren diversos béns jurídics dignes de protecció i en atenció als quals s'ha de valorar l'àmbit de l'obligació que afecta l'òrgan judicial. Per tant, per examinar la correcció de la pràctica s'haurà d'efectuar una anàlisi casuística que avaluï la incidència dels dos factors contraposats: la tutela judicial de l'exercici dret de defensa garantit a través dels actes de comunicació processal i la protecció del dret a sol·licitar la tutela judicial en la reclamació presentada davant dels tribunals. Aquest darrer, consegüentment, delimitarà l'aplicació desproporcionada del primer en atenció al criteri de raonabilitat, al qual es farà al·lusió en un altre epígraf.

Acte seguit es passarà a reproduir alguns dels raonaments expressats pel Tribunal Constitucional en la línia indicada.

S.T.C., Sala 1a, 133/1986, de 29 d'octubre, F.J. 4rt:

"[...] ha deducido este Tribunal, a partir de su sentencia número 9/1981, en la que esta deducción aparece como mero obiter dictum, la existencia de un deber de todos los jueces y tribunales de promover las posibilidades de defensa de todos aquellos que pudieran ver afectados sus derechos e intereses legítimos por la decisión de un proceso contencioso-administrativo, emplazándolos personalmente, siempre que ello fuera posible [...]. Se trata, claro está, de un deber que tiene su origen en la constitución misma, no en la ley que no obliga a tanto, pero no es por ello un deber absoluto o incondicionado, pues como repetidamente ha declarado este Tribunal, la Constitución no consagra derechos absolutos e ilimitados, ni, consecuentemente, impone como correlato de los derechos fundamentales que garantiza obligaciones que tengan ese carácter. Por ello, en la ya larga serie de sentencias que se han ocupado de esta cuestión a partir de la número 63/1982, que es la primera en la que el incumplimiento del mencionado deber aparece como ratio decidendi, las dos Salas de este Tribunal han ido delimitando explícita e implícitamente, su contenido [...]"

Encara que es tracta d'una resolució que versa sobre un procés corresponent a la jurisdicció contencioso-administrativa, la doctrina constitucional

resulta plenament aplicable a l'ordre civil. A més de declarar expressament l'existència d'una obligació que incumbeix els Jutges i Tribunals en relació amb el dret de defensa dels afectats, realitza una precisió, si bé genèrica, sobre l'abast dels drets dels ciutadans i les corresponents obligacions que han de garantir-los.

Continuant amb el recull jurisprudencial, la S.T.C., Sala 2a, 158/2001, de 2 de juliol, F.J. 2on, indica clarament el deure de diligència que recau sobre els Tribunals:

"[...] lo que, sin duda, impone a los órganos judiciales un especial deber de diligencia en la realización de los actos de comunicación procesal que asegure, en la medida de lo posible, su recepción por los destinatarios, dándoles así la oportunidad de defensa y de evitar la indefensión (SS.T.C. 167/1992, de 26 de octubre, 103/1993, de 22 de marzo, 316/1993, de 25 de octubre, 317/1993, de 25 de octubre, 334/1993, de 15 de noviembre, 108/1994, de 11 de abril, 186/1997, de 10 de noviembre) [...]".

En el mateix sentit, S.T.C., Sala 2a, 268/2000, de 13 de novembre, F.J. 4rt, indica:

"[...] aquel deber procesal recaerá sobre el órgano judicial, quien no sólo ha de velar por la práctica de esos actos con atención a sus requisitos legales, sino que, además, deberá asegurarse de que dichos actos sirven a su propósito, de garantizar que la parte sea oída en el proceso que pueda depararle beneficios o perjuicios, y, con especial intensidad, en este último caso [...]".

Pot resultar interessant reproduir també diversos paràgrafs de la S.T.C., Sala 1a, 275/1993, FF.JJ. 2on i 4rt, de 20 de setembre, al·lusius a la qüestió, per les diferents precisions que reflecteixen:

"[...] Los órganos judiciales, por ello, no han de limitarse al formal cumplimiento de los requisitos legales sino que, para asegurar la efectividad del derecho fundamental, la interpretación de las normas reguladoras del emplazamiento debe hacerse tratando de asegurar que el acto de comunicación cumpla su finalidad constitucional, o sea la efectividad real del emplazamiento, pues el art. 24.1 C.E. contiene un mandato no sólo al legislador sino al intérprete dirigido a promover la defensa mediante la correspondiente contradicción (S.T.C. 37/1984). Siempre que sea posible, debe verificarse el emplazamiento personal de quienes hayan de comparecer en el juicio como partes, a fin de que puedan defender sus derechos (S.T.C. 118/1984), habiendo de tener en cuenta para ello la trascendencia de los bienes jurídicos que pueden resultar afectados. [...] El M^o Fiscal se muestra favorable a la estimación del amparo por entender que el órgano judicial ha omitido el plus de diligencia que la doctrina constitucional exige en el supuesto de la práctica de un acto de comunicación por persona intermedia: actuar para saber si la notificación ha sido efectiva por haber llegado a su destinatario, más exigible en este caso por la gravedad del resultado al tratarse de la resolución de contrato de arrendamiento con desalojo. [...] el órgano judicial no debió presumir sin más que el emplazamiento a través de tercera persona había llegado a conocimiento de la parte. Una vez cuestionada esta recepción directa, debería haberse pronunciado, a la vista de las circunstancias del caso, de

la prueba aportada, y también de la trascendencia que suponía para la parte la firmeza de la sentencia, sobre si estimaba que el emplazamiento había llegado efectivamente a conocimiento de la parte, confirmando entonces el auto que declaró desierta la apelación o, en otro caso, acceder a la petición de nulidad de dicho auto y de retroacción de las actuaciones para permitir el emplazamiento y personación de la actora.

El órgano judicial no se debería haber negado a realizar actividad alguna de comprobación de los motivos alegados por la actora del no conocimiento del emplazamiento, ni limitarse a afirmar la corrección legal de la notificación. Ha interpretado así la normativa reguladora de los actos de comunicación de modo no conforme con la función constitucional que estos actos cumplen, lo que habría lesionado el derecho a la tutela judicial efectiva de la recurrente [...]".

El plus de diligència exigible als òrgans jurisdiccionals en la pràctica dels actes de comunicació resta ben justificat, a més de per les raons adduïdes, per les conseqüències processals corresponents, ja no exclusivament en relació amb el destinatari, sinó també envers la resta d'intervinents en el plet, que incidiran igualment en el seu dret de defensa. Així ho reconeix la S.T.C., Sala 1a, 26/1993, de 25 de gener, F.J. 4rt:

"[...] El órgano judicial no solamente ha desconocido la importancia de los actos de comunicación en el proceso, que son garantía de los principios de contradicción, de igualdad y de defensa (por todas SS.T.C. 78/1992, f.j. 2º), sino que al hacerlo ha vulnerado estos principios y ha ocasionado indefensión en los demandantes, porque les ha impedido acreditar en el proceso sus derechos e intereses legítimos mediante el ejercicio de los medios probatorios pertinentes para su defensa (SS.T.C. 95/1991 y 227/1991), ya que de hecho convirtió la incomparecencia del demandado, imputable, en su caso, a la omisión del órgano judicial, en una carga probatoria adicional para los actores, lo cual, en la medida en que pudiera haber supuesto exigencia de una prueba imposible o "diabólica", podrá haber coadyuvado a un resultado de indefensión (S.T.C. 14/1992, f.j. 2º) [...]".

I sobre la forma d'interpretar les normes processals relatives a la matèria examinada, la S.T.C., Sala 2a, 242/1991, de 16 de desembre, F.J. 4rt, precisa:

"[...] Y del cumplimiento de las formas procesales no puede sin más excluirse una vulneración constitucional, pues el derecho de acceso a la justicia garantizado por el art. 24.1 C.E. impone a los Jueces y Tribunales la obligación de promover, por encima de interpretaciones formales, la efectividad de aquel derecho entendiendo siempre las normas procesales en el sentido más favorable a su ejercicio [...]".

Sobre els extrems exposats en aquest epígraf també versen, entre d'altres, les SS.T.C. 34/2001, de 12 de febrer, Sala 2a; 145/2000, de 29 de maig, Sala 2a; 242/1991, de 16 de desembre, Sala 2a; 36/1987, de 25 de març, Sala 1a.

1.4 Els principis d'audiència i contradicció: "audiatur et altera pars"; el principi d'igualtat

L'exercici del dret de defensa en el procés civil implica la possibilitat d'accedir a la justícia en determinades condicions. Aquestes resten plasmades en diversos principis: audiència, bilateralitat, contradicció⁹ i igualtat¹⁰.

El primer atorga la facultat de ser escoltat pels tribunals que hauran de decidir la qüestió debatuda. En general, pot ser sintetitzat en l'aforisme: "*ningú pot ser condemnat sense ser escoltat i vençut en judici*"¹¹. Ara bé, aquesta formulació no implica que necessàriament hagi d'existir materialment una transmissió de posicionaments al Tribunal, ja que, en aquest cas, n'hi hauria prou amb una conducta inactiva per bloquejar el funcionament de la Justícia. Per contra, el significat correcte del principi implica garantir la possibilitat de realitzar al·legacions, així com de dur a terme l'activitat necessària per a provar-les¹². L'amplitud d'aquelles i d'aquesta pot venir precisada segons els supòsits concrets, sense que, en cap cas, pugui significar una restricció tal que impedeixi l'apreciació de les pretensions de la part. En qualsevol cas, sempre haurà de salvaguardar la igualtat i l'equilibri entre les disponibilitats processals dels litigants. Els tribunals han d'assegurar la possibilitat; executar-la o no serà l'opció del justiciable¹³. Justament, aquesta característica reflecteix una doble plasmació del principi. El que s'ha referit fins aquí sembla concretar-se únicament en l'aspecte passiu de la intervenció en el procés: l'actitud del demandat, ja que és ell qui serà cridat i sobre qui recaurà la pràctica dels actes de comunicació inicials. Però, en justa correspondència, també ha de resultar predicable el dret al litigant actor; una aplicació que se situarà cronològicament en un moment anterior.

⁹Sobre els principis d'audiència i contradicció, GRANIZO GARCÍA-CUENCA, J.L. *Los principios constitucionales de contradicción, audiencia y defensa en el proceso civil. En especial los actos de comunicación de las partes y del órgano judicial*, a "Cuadernos de Derecho Judicial", C.G.P.J., Madrid, 1993, núm. XXII, pàgs. 157 i ss.

¹⁰Sobre el principi d'audiència, CARRERAS DEL RINCÓN, J. *Comentarios a la doctrina procesal civil del Tribunal Constitucional y del Tribunal Supremo*, cit., pàgs. 150 i ss.

¹¹Sobre aquesta qüestió, DE LA OLIVA SANTOS, A., a l'obra col·lectiva De la Oliva-Diez-Picazo-Vegas *Derecho Procesal: Introducción*, Editorial universitaria Ramón Areces, 3a edició, Madrid, 2004, pàg. 57; en el mateix sentit, MONTERO AROCA, J. a l'obra col·lectiva Montero-Gómez-Montón-Barona, *Derecho Jurisdiccional*, Tirant lo Blanch Libros, 10a edició, València, 2000 T. I, pàg. 319.

¹²Una plasmació concreta del principi d'audiència és la institució del *litisconsorci passiu necessari*, en virtut del qual no podrà ser dictada sentència sobre un assumpte que concerneixi directament així com inevitablement a diversos subjectes alguns dels quals no hagin estat cridats al procés. Conseqüentment, tots han de ser demandats i a tots ha de ser concedida la possibilitat de formular al·legacions, ser escoltats, i provar els seus arguments.

¹³Garantida la possibilitat d'audiència, aquest principi queda observat. El mecanisme permet, per exemple, la continuació de processos en rebel·lia.

EL PROCURADOR I ELS ACTES DE COMUNICACIÓ

La bilateralitat indica la situació o l'àmbit en el qual podrà ser defensada la pretensió: en una dialèctica entre dos parts en pla d'equilibri¹⁴.

El tercer principi enunciat permetrà la contraposició de les raons pròpies a les adduïdes per l'adversari per tal de rebatre-les¹⁵.

El darrer garantirà unes condicions equivalents de defensa i atac, d'al·legacions i de prova en les parts confrontades, de manera que totes gaudeixin dels mateixos mitjans i recursos per a defensar els seus postulats¹⁶. No significa que les situacions d'actor i demandat en el plet siguin idèntiques. Evidentment, existiran diferències intrínsecament relacionades amb el paper desenvolupat des de cada posició. Així, a un litigant li correspondrà la càrrega de la prova i a l'altre desvirtuar-la. Conseqüentment, les estratègies respectives obeiran a perspectives diferents. En qualsevol cas, però, han de tenir al seu abast unes possibilitats semblants d'accedir a mitjans des dels quals fonamentar les seves peticions. Han de gaudir d'igualtat d'oportunitats¹⁷. Que aquells mitjans puguin ser adaptats a les seves necessitats o no estarà relacionat amb la capacitat de cada part per exercir la seva defensa i amb les expectatives de prosperar de les respectives pretensions.

Tots els principis enunciatos se situen en una posició d'estreta interrelació. Així, si a un litigant li és denegat el dret d'audiència, el principi d'igualtat¹⁸, bilateralitat i contradicció resulten afectats en el mateix grau. Ara bé, aquesta qualitat no es verifica en tots els sentits. En l'exemple formulat, no pot ser afirmat que la infracció del principi d'igualtat signifiqui necessàriament la vulneració de la possibilitat d'audiència.

Ha de ser considerat, també, que cadascun dels drets dels litigants té un marc d'actuació determinat. Així, la privació del dret d'audiència es verifica davant l'existència d'un obstacle injustificat que impedeix a la part ser escoltada en el procés. Si, per contra, la infracció afecta una actuació del plet en particular, el dret vulnerat serà el de defensa¹⁹.

¹⁴Vázquez Sotelo ho indica seguint l'expressió de Búlgaro "*actus ad minus triumphorum*", on les tres persones necessàries són l'actor, el demandat i el Jutge; VÁZQUEZ SOTELO, J.L. *Los principios del proceso civil*, a "Justicia", Barcelona, 1993, núm. IV, pàg. 606.

¹⁵La S.T.C. 114/1988, de 10 de juny, expressa rotundament: "[...] *en todo proceso judicial debe respetarse el derecho de defensa contradictoria de las partes contendientes* [...]".

¹⁶Mentre que el principi d'audiència no és contemplat per cap referència legal expressa, el d'igualtat troba la seva gènesi a l'art. 14 C.E. que declara la igualtat dels ciutadans davant la llei.

¹⁷Vázquez Sotelo determina la situació indicant que s'acompleix amb el requisit quan existeix una igualtat formal o processal, sense que sigui precisa una igualtat material; VÁZQUEZ SOTELO, J.L., *Los principios del proceso civil*, cit., pàg. 610.

¹⁸En relació amb el principi d'igualtat, PICÓ I JUNOY, J. *Las garantías constitucionales del proceso*, cit., pàg. 132.

¹⁹CARRERAS DEL RINCÓN, J. *Comentarios a la doctrina procesal del Tribunal Constitucional y del Tribunal Supremo*, cit., pàg. 153.

EL PROCURADOR I ELS ACTES DE COMUNICACIÓ

La doctrina del Tribunal Constitucional ha expressat inequívocament en nombroses sentències els principis esmentats i la relació que, en la seva observança, guarda la correcta realització dels actes de comunicació processal. Així, entre altres, S.S.T.C., Sala 2a, 158/2001, de 2 de juliol, F.J. 2on, i Sala 2a, 153/2001, de 2 de juliol, F.J. 4rt, que formulen el seus raonaments en idèntics termes:

"[...] Este Tribunal ha declarado reiteradamente que el derecho de defensa, incluido el derecho a la tutela judicial efectiva sin indefensión, que reconoce el art. 24.1 C.E., garantiza el derecho a acceder al proceso y a los recursos legalmente establecidos en condiciones de poder ser oído y ejercer la defensa de los derechos e intereses legítimos en un procedimiento en el que se respeten los principios de bilateralidad, contradicción e igualdad de armas procesales [...]"

Més específicament, sobre la significació del principi de contradicció, la S.T.C., Sala 2a, 176/1998, de 14 de setembre, F.J. 2on, assenyala:

"[...] En tal sentido, hemos acentuado que el principio de contradicción constituye una exigencia ineludible vinculada al derecho a un proceso con todas las garantías, para cuya observancia adquiere singular relevancia el deber de los órganos judiciales de posibilitarlo. De modo que sólo la incomparecencia en el proceso o en el recurso debida a la voluntad expresa o tácita de la parte o a su negligencia podría justificar una resolución sin haber oído sus alegaciones y examinado sus pruebas. De ahí que la defensa contradictoria, representa una exigencia ineludible para que las garantías constitucionales del proceso resulten aseguradas por el órgano judicial (S.S.T.C. 109/1993, 202/1993, 155/1995, 80/1996 y 32/1997, entre otras). Y se vulnera el derecho a la tutela judicial efectiva del art. 24.1, produciendo indefensión, cuando el sujeto, sin haber tenido oportunidad de alegar y probar sus derechos en el proceso, los ve finalmente afectados por la resolución recaída en el mismo [...]"

I la S.T.C. 37/1990, Sala 1a, d'1 de març, F.J. 2on, sobre la mateixa qüestió remarca:

"[...] El principio de contradicción en cualquiera de sus instancias, como ha señalado este Tribunal, es también exigencia imprescindible del derecho a un proceso con las garantías debidas para cuya observancia adquiere un singular relieve constitucional el deber que incumbe a los órganos jurisdiccionales de hacer posible que las partes puedan adoptar la conducta procesal que estimen conveniente a través de la oportuna citación [...]"

La defensa contradictòria assegura, segons la S.T.C., Sala 1a, 246/1988, de 19 de desembre, F.J. 1er:

EL PROCURADOR I ELS ACTES DE COMUNICACIÓ

"[...] la posibilidad de sostener argumentalmente sus respectivas pretensiones y de rebatir los fundamentos que la parte contraria haya podido formular en apoyo de las suyas [...]".

La S.T.C., Sala 2a, 242/1991, de 16 de desembre, F.J. 3er, defineix aquest principi:

"[...] Este Tribunal ha ido elaborando una abundante doctrina según la cual, en lo que ahora interesa, el derecho de tutela judicial efectiva del art. 24.1 C.E. implica, entre sus múltiples manifestaciones, un ajustado sistema de garantías para las partes en el proceso, entre las que se encuentra la de audiencia bilateral, que posibilita a su vez el cumplimiento del principio de contradicción, o sea, el derecho de la parte a quien se demanda de exponer los hechos y fundamentos de su oposición [...]"

Els principis enunciats estan, com s'ha manifestat, profundament interconnectats. Així, l'audiència bilateral aboca a la formulació de la contradicció. Aquesta només adquireix un ple sentit si la seva observança va acompanyada d'un tractament equitatiu a les possibilitats d'actuació dels litigants.

Constituïdes les concepcions descrites, el actes de comunicació manifesten tota la seva dimensió com a instruments protectors dels expressats principis i, en darrer terme, de la tutela judicial del dret de defensa que assisteix els litigants. La citació o citació a termini possibilita l'accés al procés, primera actuació imprescindible per a la defensa del posicionament propi a través de l'audiència dels tribunals. A partir d'aquest moment, la contradicció derivarà del coneixement obtingut de les al·legacions, decisions i actuacions tant de la contrapart com del propi òrgan jurisdiccional. Al mateix temps, facilitarà les condicions perquè existeixi igualtat entre els litigants, ja que la ignorància involuntària o incontestada sobre aquells extrems col·locaria el justiciable en pitjor situació que el seu adversari. En aquest context, la realització correcta dels actes de comunicació esdevé imprescindible. No cal només la seva pràctica, sinó que aquesta ha d'estar efectuada conforme disposen les normes processals, assegurant els tribunals, amb la diligència estimada raonable, la seva efectivitat. En aquest sentit, la S.T.C. Sala 2a, 117/1993, de 29 de març, F.J. 2on, indica:

"[...] Como reiteradamente hemos venido sosteniendo, el derecho a la tutela judicial efectiva comprende no sólo el acceso al proceso y a los recursos, sino también el de la audiencia bilateral configurado por el principio de contradicción, siendo necesario para garantizarla que los órganos judiciales realicen las oportunas notificaciones y citaciones señaladas en la Ley Procesal (S.S.T.C. 114/1986, 222/1988, 131/1992 y 236/1992, entre otras) [...]".

Més minucios resulta encara el raonament expressat en la S.T.C., Sala 1a, 156/1985, de 15 de novembre, F.J. 1er:

"[...] El contenido del derecho a la defensa que el art. 24, núm. 1, de la C.E. consagra en formulación negativa, al vedar la indefensión, se sustancia - sintetizando una reiterada y bien conocida jurisprudencia constitucional- en la posibilidad de acceder a un juicio contradictorio en el que las partes, alegando y

probando cuando estimen pertinente, puedan hacer valer en condiciones de igualdad sus derechos e intereses legítimos. Para promover su plena efectividad, el derecho a la defensa está rodeado de un conjunto de garantías de entre las que ocupan lugar preferente aquellas que tienden a asegurar a las partes o a cualquier persona legitimada para intervenir en un proceso bajo otro título el conocimiento de las resoluciones pronunciadas por el órgano judicial actuante durante el curso del procedimiento. La pertenencia al ámbito de las garantías del derecho a la defensa de los actos de comunicación de los Jueces y Tribunales con los litigantes ya ha sido puesta de manifiesto por este T.C., que en la Sentencia 1/1983, de 13 de enero, tuvo la ocasión de señalar que las notificaciones, citaciones o emplazamientos han de ser ejecutados de modo que sirvan en plenitud a su objetivo, que no es otro que el de permitir al destinatario, conocida la resolución causante, disponer lo conveniente para la mejor defensa de los derechos e intereses cuestionados [...]"

Per últim, s'ha de recordar, tal i com ja ha expressat el Tribunal Constitucional més amunt, que els drets constitucionals no tenen un abast il·limitat²⁰. En correspondència amb aquesta afirmació, els principis informadors han de seguir la mateixa línia. Així, l'àmbit de la seva actuació quedarà determinat en el moment en què quedin contraposats a d'altres principis. A aquest aspecte es refereix la S.T.C., Ple, 83/1983, de 21 d'octubre, F.J. 2on:

"[...] el proceso civil, como institución orientada a la satisfacción de pretensiones, no puede articularse en términos tales que el servicio al principio audiatur et altera pars se alcance a costa de sacrificar el derecho de quien ejercitó la acción, de demorar indefinidamente la satisfacción de su pretensión [...]".

En idèntics termes es pronuncia la S.T.C., Sala 2a, 174/1990, de 12 de novembre, F.J. 3er.

1.5 Límits a la protecció dels drets del no notificat

Fins aquí ha estat destacada la importància que assumeix, en la tramitació processal, la correcta pràctica dels actes de comunicació. Igualment, s'ha fet referència a la necessitat d'assegurar l'efectivitat de la seva realització puix que existeix una obligació, que incumbeix els òrgans jurisdiccionals, de tutelar el dret de defensa dels afectats recollit a l'art. 24 de la Constitució. Ara bé, també s'ha examinat com el Tribunal Constitucional pondera aquelles asseveracions en base a diversos criteris i consideracions. Recordi's que la S.T.C., Sala 1a, 133/1986, de 29 d'octubre, F.J. 4rt, afirma:

"[...] La Constitución no consagra derechos absolutos e ilimitados, ni, consecuentemente, impone como correlato de los derechos fundamentales que garantiza obligaciones que tengan ese carácter [...]".

²⁰Al respecte, S.T.C. 113/86.

També modera aquells principis inicials el raonament ja expressat en la S.T.C., Sala 1a, 113/2001, de 7 de maig, F.J. 5è:

"[...] De ahí que hayamos dicho también que en el cumplimiento de esa obligación de aseguramiento de la eficacia del acto de comunicación procesal no quepa demandar del Juez o Tribunal correspondiente una desmedida labor investigadora y de cercioramiento sobre la efectividad del acto de comunicación en cuestión, señaladamente cuando éste tiene la apariencia de haberse practicado con arreglo a la legalidad que lo rige. Pues de hacer recaer sobre los órganos judiciales esa desproporcionada obligación podrían resultar indebidamente constreñidos los derechos de defensa de los restantes personados en el proceso, sin soslayar, claro está, que quienes son parte en el mismo tienen también el deber de colaborar con la Justicia en su regular y ordenado proceder [...]"

La tasca de valoració dels tribunals esdevé imprescindible quan entren en conflicte béns jurídics de signe divers. Si l'àmbit de l'exercici dels drets no és absolut, la protecció il·limitada del de defensa corresponent a un litigant podria vulnerar la preservació d'altres drets de la resta de parts. Si és considerada també l'obligació de col·laborar amb la Justícia, es pot deduir fàcilment que la salvaguarda dels drets del no notificat estarà sotmesa a determinades condicions. No és suficient la no realització de l'acte de comunicació o l'execució incorrecta per a obtenir l'empara del Tribunal. Resulta necessària la vulneració d'un dret de rang constitucional. Així ho declara la S.T.C., Sala 2a, 83/1987, de 28 de maig, F.J. 3er:

"[...] Ciertó es que las resoluciones judiciales han de ser debidamente notificadas a los interesados y partes como establece la Ley y también que el incumplimiento de ese deber judicial puede tener relevancia constitucional cuando la omisión transcienda e incida en un derecho de este orden. Esto es lo decisivo para la resolución del recurso de amparo, porque si no hay tal incidencia el proceso carecerá de contenido, y esta es la situación que se deduce de los hechos descritos [...]"

La S.T.C., Sala 1a, 113/2001, de 7 de maig, F.J. 6è, ha abordat la qüestió de les limitacions enunciades, analitzant la potencial producció d'indefensió en els termes següents:

"[...] Tampoco existirá indefensión efectiva lesiva del art. 24.1 C.E. si de las actuaciones se deduce que quien la denuncia no ha observado la debida diligencia en la defensa de sus derechos, porque el apartamiento del proceso al que se anuda dicha indefensión sea la consecuencia del desinterés, la negligencia, el error técnico o impericia de la parte o profesionales que le representen o defiendan, o bien porque se haya colocado al margen del proceso mediante una actitud pasiva con el fin de obtener una ventaja de esa marginación, o bien cuando resulte probado que posea un conocimiento extraprocesal de la existencia del litigio en el que no fue personalmente emplazado (SS.T.C. 203/1990, de 13 de diciembre, F.J. 2; 80/1996, de 20 de mayo, F.J. 2; 81/1996, de 20 de mayo, F.J. 3; 121/1996, de 8 de julio, F.J. 2;

EL PROCURADOR I ELS ACTES DE COMUNICACIÓ

29/1997, de 24 de febrero, F.J. 2; 49/1997, de 11 de marzo, F.J. 2; 86/1997, de 22 de abril, F.J. 1; 99/1997, de 20 de mayo, F.J. 4; 118/1997, de 23 de junio, F.J. 2; 165/1998, de 14 de julio, F.J. 3; SS.T.C. 219/1999, de 29 de noviembre, F.J. 2; 7/2000, de 17 de enero, F.J. 2; 12/2000, de 17 de enero, F.J. 3; 65/2000, de 13 de marzo, F.J. 3; 82/2000, de 4 de mayo, F.J. 4; 145/2000, de 29 de mayo, F.J. 3; 268/2000, de 13 de noviembre, F.J. 4; 34/2001, de 12 de febrero, F.J. 2) [...]"

En el mateix sentit, incideix la S.T.C., Sala 1a, 56/2001, de 26 de febrer, F.J. 4rt:

"[...] El examen de las actuaciones pone de manifiesto, no obstante, que la recurrente conoció extraprocesalmente la existencia del embargo del bien ganancial. En efecto, en el recurso de reposición que se interpuso contra el Auto de 29 de julio de 1997 que declaró no haber lugar a la nulidad de actuaciones solicitada, el Letrado de la recurrente manifiesta que la escritura de capitulaciones matrimoniales, otorgada el 30 de marzo de 1995, por la que se adjudicó la vivienda familiar a la esposa, no pudo ser inscrita en el Registro de la Propiedad por la existencia de la anotación del embargo preventivo en su día acordado. Esta afirmación revela que la recurrente tuvo conocimiento del embargo del piso ganancial acordado en el juicio de menor cuantía del que trae causa el amparo y, en consecuencia, tuvo oportunidad de hacer uso de la facultad que le reconoce el art. 1.373 del Código Civil o, en su caso, y habida cuenta de que todavía no se había producido la subasta (ni siquiera se había dictado entonces la Sentencia), haber adoptado las medidas que hubiera considerado más convenientes para liberar el inmueble de la traba.

Por ello, pese a la falta de notificación del embargo, la recurrente no sufrió indefensión material pues tuvo noticia extraprocesal de la existencia del mismo, y no actuó con la diligencia exigible para evitar las consecuencias negativas que podían derivar, como así ocurrió, de la traba del bien ganancial. Ello excluye la lesión del derecho a la tutela judicial efectiva del art. 24.1 C.E. que se invoca en la demanda, ya que la irregularidad procesal no se tradujo, al conocer extraprocesalmente el embargo, en un menoscabo real y efectivo de su derecho de defensa (SS.T.C. 123/1989, de 6 de julio; 188/1993, de 14 de junio; 105/1995, de 3 de julio, entre otras). En consecuencia procede denegar el amparo solicitado [...]"

Juntament amb la concurrència dels requisits expressats en les resolucions transcrits, per tal de poder ser apreciada la producció d'indefensió, cal considerar la necessitat de generació d'un perjudici. La S.T.C., Sala 2a, 70/1998, de 30 de març, F.J. 2on, es refereix a aquest aspecte. Encara que el recurs s'hagi interposat respecte d'un procés contencioso-administratiu, els principis aplicables resulten assumibles plenament en el nostre àmbit.

"[...] De ahí que se haya exigido que para que los interesados en un proceso tengan derecho a ser emplazados personalmente sea preciso que puedan verse afectados por los ulteriores efectos materiales de la cosa juzgada (S.T.C. 192/1997, fundamento jurídico 2º). En segundo lugar, es preciso que el ciudadano, pese a haber mantenido una actitud diligente, se vea colocado en una situación de indefensión (S.T.C. 97/1991). Por esta razón se ha afirmado que

EL PROCURADOR I ELS ACTES DE COMUNICACIÓ

cuando quede acreditado de manera fehaciente que el afectado tuvo conocimiento extraprocesal de la existencia del proceso, la falta de emplazamiento personal no determina la invalidez del mismo (SS.T.C. 119/1984, 56/1985, 181/1985, 141/1987, 155/1988, 163/1988, 97/1991, 70/1994) [...]".

Més tard afegeix, en el F.J. 3er:

"[...] Ahora bien, como ya se ha señalado, para que esta infracción procesal tenga relevancia constitucional es preciso que los interesados se encuentren identificados, no hayan incurrido en una falta de diligencia y que además la falta de emplazamiento les haya ocasionado un perjuicio real y efectivo, por lo que para poder apreciar si existe la vulneración constitucional denunciada es preciso comprobar si en el supuesto que ahora se enjuicia se dan estas circunstancias [...]".

Casuísticament, les motivacions més repetides del no atorgament de l'empara sol·licitada per subjectes afectats no notificats en el procés es concreten en la manca de diligència per la seva part i en el coneixement efectiu extraprocessal, bé de la resolució de què es tracti, bé de l'existència del procés. I és que, com a criteri de fons de tot raonament, la producció d'efectiva indefensió és el paràmetre aplicat per a valorar la importància de les irregularitats denunciades, i aquella no pot derivar dels actes emanats de qui l'al·lega. Sobre el segon motiu, ja ha estat examinada alguna resolució al·lusiva. Sobre el primer, es pronuncia amb rotunditat la S.T.C., Sala 2a, 235/1993, de 12 de juliol, F.J. 2on:

"[...] Pero, por contra, corresponde a las partes intervinientes actuar con la debida diligencia, sin que pueda alegar indefensión quien se coloca a sí mismo en tal situación o quien no hubiera quedado indefenso de haber actuado con la diligencia razonablemente exigible (por todas, S.T.C. 211/1989) [...]".

Evidentment, no serà apreciada la vulneració del dret de defensa de qui ha contribuït a crear la situació denunciada. La S.T.C., Sala 1a, 118/1993, de 29 de març, F.J. 4rt, sintetitza aquest principi en els termes següents:

"[...] En cualquier caso, la indefensión no puede venir motivada por la propia postura, negligente o torpe de quien la alegue (SS.T.C. 68/1986; 54/1987, 102/1987 y 188/1987; 34/1988 y 205/1988; 166/1989 y 191/1989), ni menos aún si por parte del afectado existe ánimo deliberado de colocarse al margen del proceso, pues tuvo conocimiento de él y con una exigible diligencia pudo comparecer (SS.T.C. 198/1987 y 34/1988), situación cuyos rasgos esenciales guardan la suficiente semejanza con la que es objeto de nuestra atención en este momento. En definitiva, la tutela judicial se prestó con plena efectividad sin menoscabo alguno de quien ahora se alza en amparo, que por tanto ha de serle negado [...]".

Més precisa resulta, encara, en la seva argumentació la interlocutòria del T.C., Sala 1a, 662/1985, de 2 d'octubre, F.J. 2on:

"[...] Como con mucha reiteración ha establecido la jurisprudencia de este Tribunal no puede invocar indefensión procesal con efectos constitucionales

quien ha contribuido o colaborado a originarla con su propia conducta, siendo causa determinante de la misma, porque no puede beneficiarse de un remedio excepcional quien con su comportamiento crea la ausencia de su propia defensa [...]".

Aquest raonament constitueix una fórmula d'aplicació a aquelles indesitjables situacions obstruccionistes en les quals el destinatari dels actes de comunicació crea una gran dificultat per a la seva verificació no permetent la rebuda, bé personal, bé per correu, bé per qualsevol altre mitjà, de les notificacions adreçades, o impartint instruccions, i fins i tot amenaces, als potencials consignataris o col·laboradors per tal que es neguin a desenvolupar aquella funció. La manca d'una previsió adequada en la regulació positiva troba resposta, així, en la producció dels tribunals. Entenem que l'actitud descrita podria facultar el recurs a altres vies de comunicació, p.e. els edictes, en general, i la seva col·locació en la porta del domicili del destinatari, en particular, sense resultar assumible una posterior reclamació d'indefensió.

El Tribunal Constitucional sol aplicar com a instrument de ponderació un concepte jurídic indeterminat: la *diligència raonable*. Aquest tipus de mecanismes esdevenen imprescindibles quan les potencials situacions judicables poden presentar multitud de variacions. La S.T.C., Sala 2a, 235/1993, de 12 de juliol, però, concreta la seva significació, FF.JJ. 4rt i 5è, en el cas concret examinat, a través de l'argumentació següent:

"[...] CUARTO.- No pueden, pese a lo dicho, atribuirse a error o negligencia del órgano judicial las consecuencias expresadas, sino a error del propio interesado o deficiente cumplimiento de la actividad de identificación de los autos en los que se personaba, actividad necesaria para que la Secretaría no sufriera la confusión que finalmente sufrió, y que constituye una carga del recurrente para la adecuada formulación de su presencia en el proceso y el ejercicio de sus derechos en el mismo.

Así, es de resaltar que no se trataba de una primera comparecencia en los autos, puesto que los mismos, tras una anterior sentencia de la Audiencia declarando la nulidad de actuaciones, volvieron a este órgano en apelación de la nueva sentencia y fue ahora cuando el recurrente compareció nuevamente con el error de número antes indicado. Sin embargo, lo hizo mediante un escrito (el aportado en este proceso) tan sucinto que, aparte la cita del número de los autos del juicio de 1ª instancia (265/1989) erróneo como antes decimos, según la cédula de emplazamiento, no contiene ninguna otra especificación o referencia que permitiera evitar el error que aquel número equivocado produjo.

Así, el recurrente ni siquiera comprobó dicho número de autos, pese a constarle suficientemente el correcto por haber sido parte en todo el proceso, y, lo que es más importante, su sintético escrito ni siquiera se extendió a mencionar la naturaleza del juicio (sólo cita que es de cognición, no su contenido arrendaticio), ni cita a la parte contraria o su representación procesal, de suerte que, aparte el número de los autos y el nombre del recurrente y su representación, ningún otro dato consignó que pudiera servir para identificar realmente el rollo de la apelación, ni siquiera (como hubiera sido exigible) el hecho de tratarse de un

proceso que continuaba ante la Audiencia como consecuencia de una sentencia de nulidad de actuaciones.

A lo que debe agregarse una circunstancia de mayor interés: la de que tampoco se citaba en el escrito el número del rollo ante la Audiencia (el 94/1989), pese a ser suficientemente conocido del recurrente por tratarse de los mismos autos y el mismo rollo y haberlo citado en otros escritos, lo cual hubiera resultado determinante para evitar el extravío producido.

QUINTO.- En consecuencia, no puede imputarse a la Secretaría de la Audiencia y ni siquiera al error del número de autos consignado en la cédula de emplazamiento la falta de citación, sino a la insuficiencia identificativa del escrito del interesado que, pudiendo hacerlo, no expresó los datos necesarios para que su escrito de personación se uniera al rollo correspondiente, cuando constituye una carga del compareciente la completa identificación del proceso en todas sus circunstancias, y el no hacerlo implica falta de diligencia por su parte [...]."

L'aplicació dels criteris que delimiten la protecció dels drets del no notificat ha de ser realitzada en forma restrictiva. Evidentment, atesos els drets i principis en joc, la seva procedència ha de derivar de la constatació efectiva de les circumstàncies i requisits que faculden la seva consideració. Per tant, han de ser descartats mecanismes d'analogia o presumpció. Justament, en cas de dubte, sempre haurà de ser propiciada la interpretació més favorable a qui sol·licita l'empara. En aquest sentit s'expressa la S.T.C., Sala 1a, 232/2000, de 2 d'octubre, F.J. 2on:

"[...] pero sin que pueda presumirse ese conocimiento extraprocesal por meras conjeturas, pues lo presumido es, justamente, el desconocimiento del proceso si así se alega (SS.T.C. 161/1998, de 14 de julio, F.J. 4; 26/1999, de 8 de marzo, F.J. 5, y 219/1999, de 29 de noviembre, F.J. 2, por todas) [...]."

1.6 Els criteris d'interpretació

1.6.1 El criteri de raonabilitat

El criteri de raonabilitat és aquell judici realitzat per l'òrgan judicial, i basat en les circumstàncies d'un cas concret, en virtut del qual s'estima procedent una determinada actuació perquè existeixen unes evidències convincents i prou sòlides, segons el sentit generalment entès com assenyat o sensat, per acordar-la. Implica, per tant, no una decisió automàtica derivada directament d'un supòsit previst per la norma, sinó adoptada en base a una valoració lògica. En relació amb els actes de comunicació, el Tribunal Constitucional en fa referència habitual, entre d'altres supòsits, quan es tracta d'analitzar l'admissibilitat del recurs a la via dels edictes, justament pel caràcter residual que ha de caracteritzar la seva utilització. En aquest sentit, la S.T.C., Sala 2a, 216/1992, d'1 de desembre, F.J. 2on, l'aplica en els termes següents:

"[...] Pero, en cualquier caso, es necesario que el acuerdo o resolución judicial de tener a la parte como persona en ignorado paradero se halle fundado en criterio de razonabilidad que lleve a la convicción o certeza de la inutilidad de cualquier otra modalidad de citación [...]"

També la S.T.C., Sala 2a, 242/1991, de 16 de desembre, F.J. 3er, al·ludeix a la consideració del mateix criteri:

"[...] Es también doctrina de este Tribunal que la citación edictal requiere, por su cualidad de último medio de comunicación, no sólo el agotamiento previo de las otras modalidades que aseguren en mayor grado la recepción por el destinatario de la correspondiente notificación, así como la constancia formal de haberse intentado practicar, sino también que el acuerdo o resolución judicial de considerar que la parte se halla en ignorado paradero se funde en criterios de razonabilidad que lleven a la convicción o certeza de la inutilidad de aquellos otros medios normales de citación (SS.T.C. 157/1987, 234/1988 y 16/1989) [...]"

1.6.2 El criteri de ponderació

L'aplicació del criteri de ponderació implica, en la resolució d'una controvèrsia, la no valoració exclusiva, i en abstracte, de la situació sotmesa sinó també la consideració d'altres que hi puguin tenir incidència, de tal manera que la solució de la primera no impliqui o pugui derivar en una lesió en la segona que pugui, al seu torn, ser estimada com no assumible, inadmissible o indesitjable. En certa manera, pot ser apreciada com una mesura de limitació, atenuació o compensació en virtut de les circumstàncies concurrents. En la perspectiva constitucional, adquireix una especial rellevància quan en el litigi coincideixen drets fonamentals en conflicte. Un exemple del seu funcionament ens el proporciona la S.T.C., Sala 1a, 246/1988, de 19 de desembre, F.J. 1er:

"[...] Como en otros muchos casos, en aquellos en los que se alega la lesión del derecho a la tutela judicial efectiva sin indefensión, este Tribunal ha de establecer la necesaria ponderación entre tal derecho, en el supuesto concreto, y el derecho fundamental, del que también son titulares las restantes partes del proceso, a que éste se resuelva sin dilaciones indebidas y a la ejecución de las sentencias. Estos derechos deberán, sin duda, ceder ante el que hemos citado en primer lugar si quien viene ante nosotros en demanda de amparo ha sido colocado en una situación de indefensión de la que no pudo liberarse actuando con la diligencia que sus medios le permiten. No así cuando, por el contrario, tuvo oportunidades razonables de conocer cuál era la situación en la que se encontraba y de reaccionar frente a ella, pues en este caso el reconocimiento de una primacía absoluta a su propio derecho equivaldría a hacer pagar a los titulares del derecho fundamental a un proceso sin dilaciones las consecuencias de una conducta ajena [...]"

1.6.3 Preferència del criteri d'efectivitat sobre el de formalitat

Una de les característiques que defineixen el procés civil espanyol és el formalisme. Això implica una regulació minuciosa del seu funcionament establint un conjunt de paràmetres d'actuació externa als quals s'ha de sotmetre. Les seves actuacions han de complir una sèrie de requisits relatius a la manera de presentació, lloc, temps, etc., d'obligada observança per a la producció dels efectes previstos. La seva vulneració podrà comportar un desviament respecte d'aquelles conseqüències la intensitat del qual dependrà de la seva incidència. Aquestes eventualitats són objecte de valoració per part dels tribunals ordinaris. Ara bé, la perspectiva des de la qual són examinades presenta unes notes característiques quan la seva transcendència ha de ser enjudiciada pel Tribunal Constitucional. Efectivament, aquest òrgan realitza les seves estimacions en relació a la potencial infracció que puguin representar les anomalies esmentades respecte dels principis, drets i normes continguts en la carta magna, és a dir, aprecia la significació constitucional de les vulneracions denunciades. En aquesta activitat, consegüentment, adquireix una destacada importància la realitat material, per damunt de l'estrictament formal. Així ho declara la interlocutòria del T.C., Sala 2a, 218/1991, de 15 de juliol, F.J. 3er:

"[...] De otra parte, una constante doctrina de este Tribunal ha puesto claramente de manifiesto la tendencia a diferenciar entre notificación -concepto global que incluye también la citación y el emplazamiento-, que no obstante, producida con incumplimiento de los requisitos procesales, realiza su finalidad de poner en conocimiento del destinatario el acto que ha de ser comunicado, en cuyo caso, y al tratarse de una mera indefensión formal, no tiene relevancia constitucional, y aquella, que además de ser defectuosa procesalmente, tampoco cumple tal finalidad de conocimiento: que sí origina real indefensión material y por tanto tiene transcendencia constitucional (en este sentido, SS.T.C. 39/1987, 171/1987, 155/1989, 174/1990, entre otras) [...]"

En el mateix sentit, la S.T.C., Sala 1a, 34/2001, de 12 de febrer, F.J. 2on, després reiterat en el F.J. 3er, estableix:

"[...] Ahora bien, este Tribunal también ha precisado que la única indefensión que tiene relevancia constitucional es la material y no la mera indefensión formal, de suerte que es exigible la existencia de un perjuicio efectivo en las posibilidades de defensa del recurrente de amparo (SS.T.C. 101/1990, de 4 de junio, F.J. 1, y 126/1996, de 9 de julio, F.J. 2) [...]"

En general, i respecte dels actes de comunicació, indica reiteradament el Tribunal que els òrgans ordinaris no han de conformar-se amb l'observança dels requisits formals sinó que han d'assegurar, en la mesura del possible, la seva efectivitat. Per tant, no es tracta exclusivament de revisar si els defectes de forma poden incidir en la realitat de la transmissió sinó, fins i tot, de constatar aquesta darrera quan no existeixin aquelles irregularitats. Així ho afirma la S.T.C., Sala 1a, 275/1993, de 20 de setembre, F.J. 1er:

"[...] Para dar pleno cumplimiento al derecho a la defensa y no indefensión del art. 24.1 C.E., no basta con el mero cumplimiento formal del requisito del

emplazamiento, sino que es preciso que el órgano judicial asegure, en la medida de lo posible, su efectividad real (S.T.C. 37/1984) [...]".

S'estableix clarament el caràcter tributari de les formalitats prescrites per als actes de comunicació processal respecte de la finalitat material perseguida, tal i com, per acabar, indicà la S.T.C., Sala 2a, 216/1992, d'1 de desembre, F.J. 2on:

"[...] Tal emplazamiento ha de ser realizado por el órgano judicial con todo cuidado, cumpliendo las normas procesales que regulan dicha actuación a fin de asegurar la efectividad real de la comunicación (S.T.C. 157/19787) [...]".

1.6.4 Criteri d'interpretació més favorable a l'efectivitat del dret a la prestació de justícia

Lligat amb el criteri anterior, el Tribunal Constitucional ha manifestat, en aplicació de l'art. 24.1 C.E., que la interpretació de l'ordenament processal més raonable resulta ser aquella que pot afavorir en major grau l'efectivitat del dret a la prestació de justícia (SS.T.C. de 26 de desembre de 1984 i de 16 de juliol de 1986). Implica, aquest raonament, l'actuació d'una presumpció (*in dubio*) en aquells supòsits en què poden ser suscitats dubtes sobre l'efectivitat o no dels actes de comunicació processal realitzats o, fins i tot, omesos.

1.7 La importància de la comunicació personal

Les formes que poden assolir els actes de comunicació constitueixen els mecanismes a través dels quals poden ser duts a terme. El Tribunal Constitucional les examina sense, a priori, establir un criteri de distinció, sempre i quan serveixin per al seu objectiu. Amb aquesta finalitat, la regulació processal estableix les modalitats més adequades en cada cas, per tal que, amb el compliment dels requisits prescrits, s'asseguri, precisament, la seva efectivitat. Evidentment, però, aquesta mateixa valoració indica que aquells sistemes de contingut més formal, p.e. edictes, precisaran d'una aplicació absolutament restrictiva en relació a la resta, requerint una adequada justificació. En aquest sentit es pronuncia la S.T.C., Sala 1a, 113/2001, de 7 de maig, F.J. 3er:

"[...] Otra cosa es que la L.E.C. disponga en su art. 261 y concordantes de que modo pueden llevarse a cabo las notificaciones, citaciones y emplazamientos, y aquellos extremos que deben hacerse constar en ellas, y muy en especial, y por lo que ahora interesa, en la cédula a terceros para la notificación, en este caso, del emplazamiento (art. 267 L.E.C.) y la forma en que tal modalidad de notificación debe practicarse (art. 268, en relación con el art. 263, ambos L.E.C.). Formas de practicar los actos de comunicación procesal que, a excepción de la edictal (art. 269 L.E.C.), constituyen fórmulas de comunicación procesal ordinarias que pueden ser empleadas indistintamente por los órganos judiciales atendiendo a las circunstancias del caso, el cumplimiento de cuyas exigencias legales constituye una evidente garantía de su corrección y de su idoneidad para cumplir su fin [...]".

EL PROCURADOR I ELS ACTES DE COMUNICACIÓ

El Tribunal Constitucional sovint addueix a la importància de la forma personal, especialment en aquells actes que representen la primera comunicació adreçada a un litigant, en tant que, tal vegada, constitueix el sistema que confereix una major garantia d'arribada de la transmissió al destinatari²¹. Així ho estableix la S.T.C., Sala 2a, 242/1991, de 16 de desembre, F.J. 3er:

"[...] Por ello cobra especial importancia el primer acto procesal de comunicación (emplazamiento o citación) en cuanto traslado por el Juez al demandado de la pretensión deducida por el actor. La citación es algo más que un mero requisito de forma y por ello se hace preciso, desde el punto de vista de la garantía del art. 24.1, que el órgano judicial asegure en la medida de lo posible su efectividad real (SS.T.C. 39/1987 y 157/1987 entre otras muchas). Se ha dicho también reiteradamente que siempre que ello sea posible ha de asegurarse el emplazamiento personal de quienes hayan de comparecer en juicio como partes, a fin de que puedan defender sus derechos, si resultan conocidos e identificables en las actuaciones judiciales (SS.T.C. 45/1987 y 72/1988) [...]"

El posicionament del Tribunal no ofereix cap dubte, però cal determinar la significació del terme. Es refereix a aquella que és rebuda directament pel destinatari?, a la practicada a través de funcionari judicial?, a aquella que no assumeix la forma d'edictes?, o tal vegada a la que es verifica en el domicili de l'afectat, sigui quin sigui el mecanisme de transmissió? La solució podrà ser deduïda de l'examen de diversos pronunciaments. La S.T.C., Sala 2a, 158/2001, de 2 de juliol, F.J. 2on es refereix a "forma personal amb el mandat", en els termes següents:

"[...] hemos declarado que cuando del examen de los autos o de la documentación aportada por las partes se deduzca la existencia de un domicilio o de cualquier otro dato que haga factible practicar de forma personal los actos de comunicación procesal con el demandado debe intentarse esta forma de notificación antes de acudir a la notificación por edictos [...]"

Una primera lectura admet la interpretació de que la forma personal és aquella en què la recepció és duta a terme directament per part del destinatari. Ara bé, el fet de referir-se a aquest sistema com a previ a la via dels edictes obre la possibilitat d'inferir que pot incloure altres facetes a més de l'expressada. La S.T.C., Sala 1a, 275/1993, de 20 de setembre, F.J. 4rt, va més enllà, en la concreció del concepte, i al·ludeix a la forma personal mitjançant correu certificat, admetent la possibilitat de ser atès tant per la part com per parent, familiar, criat o conserge. Per tant, el sentit restrictiu primerament al·ludit sembla restar superat:

"[...] Tampoco resulta relevante a este respecto el que el Juzgado haya utilizado la vía del emplazamiento personal por medio del correo certificado, de acuerdo con lo previsto en el art. 271 L.O.P.J. y el art. 261 L.E.C. (y ello sin entrar en el alcance de la restricción establecida en el párrafo cuarto del art. 261 L.E.C.), y que ese emplazamiento se haya realizado no a la parte, no al pariente más cercano, familiar o criado, mayor de 14 años, sino a la persona de la conserje de

²¹En relació amb aquest extrem, PICÓ I JUNOY, J. *Las garantías constitucionales del proceso*, cit., pàgs. 55 i ss.

la finca. Lo relevante es que, no constando la práctica del emplazamiento personal y directo, a ese emplazamiento por persona interpuesta se le haya dado por el Tribunal un valor absoluto [...]".

En quedar admesa la forma personal per correu, es pot excloure del seu significat aquell referit restrictivament a la realització a través de funcionari judicial. També es pot excloure el sentit de comunicació rebuda directament per l'interessat, tant perquè així pot establir-se de l'anterior resolució, com de la declaració expressa formulada per la S.T.C. 113/2001, Sala 1a, de 7 de maig, F.J. 6è:

"[...] Si el órgano judicial debe acudir a la notificación por cédula a terceros, que es una forma de notificación personal ordinaria como cualquiera otra de las previstas en la L.E.C. (salvo la edictal), será preciso en todo caso que esta última modalidad se practique con riguroso sometimiento a los requisitos y condiciones que exige el art. 267 y el citado art. 268, ambos L.E.C. [...]".

Examinats els antecedents enunciats, la solució pot acabar de restar perfilada per la S.T.C., Sala 1a, 326/1993, de 8 de novembre, F.J. 5è, que aborda directament la qüestió:

"[...] Pues bien, aun admitiendo que, en efecto, por notificación personal, a la que se refiere dicha norma, haya de entenderse toda aquella que se realiza en el domicilio del demandado, bien en su persona, o bien en la de cualquiera de las otras personas a que se refiere el art. 268 L.E.C. [...]".

Aquesta resolució admet, sota el concepte "personal", tant la recepció directa per part de l'interessat com mitjançant la col·laboració de consignataris. Ara bé, la referència a l'art. 268 pot suscitar el dubte de si el Tribunal pretenia referir-se exclusivament a diligències efectuades per funcionari judicial. La solució pot ser obtinguda, justament, de la lectura de les dues sentències que l'han precedida. Per tant, es pot concloure que per comunicació personal s'ha d'entendre aquella realitzada en el domicili del destinatari, per qualsevol sistema. L'única via que exclou expressament és la dels edictes.

Cal considerar que les valoracions efectuades pel Tribunal són basades en la transcendència constitucional de les qüestions estudiades. Així, la diferència entre la incidència d'una comunicació en el domicili del destinatari, a través del mecanisme que sigui, i mitjançant els edictes és clara i rotunda si s'aprecia la probabilitat de recepció i coneixement del seu contingut per part del destinatari. Per tant, existeix una influència directa en les possibilitats d'exercir el dret de defensa reconegut en el reiteradíssimament al·ludit art. 24 C.E. El tractament unitari, sense distinció formal, queda perfectament justificat en la S.T.C., Sala 2a, 218/1991, de 15 de juliol, F.J. 3er:

"[...] Por lo que respecta a la referida vulneración del mismo derecho del art. 24.1 de la C.E. por no haberse realizado personalmente la citación de comparecencia en el juicio verbal, sino mediante correo certificado con acuse de recibo, es necesario recordar la doctrina de este Tribunal que señala que, a excepción de la citación mediante el Boletín Oficial, las restantes son formas

ordinarias de citación, por lo que su utilización por el órgano judicial es indiferente desde el punto de vista constitucional, siempre que se realice con las garantías suficientes para asegurar su efectividad -S.T.C. 171/1987 y 216/1989- [...]".

En canvi, mereix l'aplicació d'un criteri discriminador la comunicació que aconsegueix amb la seva finalitat de conferir un coneixement determinat al destinatari, respecte d'aquella que no realitza aquesta funció, amb indiferència del grau de respecte o no dels requisits formals. Així ho indica la pròpia resolució referida anteriorment:

"[...] De otra parte, una constante doctrina de este Tribunal ha puesto claramente de manifiesto la tendencia a diferenciar entre notificación -concepto global que incluye también la citación y el emplazamiento-, que no obstante, producida con incumplimiento de los requisitos procesales, realiza su finalidad de poner en conocimiento del destinatario el acto que ha de ser comunicado, en cuyo caso, y al tratarse de una mera indefensión formal, no tiene relevancia constitucional, y aquella, que además de ser defectuosa procesalmente, tampoco cumple tal finalidad de conocimiento: que sí origina real indefensión material y por tanto tiene trascendencia constitucional (en este sentido SS.T.C. 39/1987, 171/1987, 155/1989, 174/1990, entre otras) [...]"

1.8 El consignatari

El consignatari és aquella persona, distinta del destinatari, a qui es practica un acte de comunicació, perquè així ho autoritza la llei, adreçat a aquell primer per tal que, al seu torn, li faci arribar al seu coneixement. Es tracta d'una funció de col·laboració amb l'Administració de Justícia que permet dotar d'agilitat la realització de les notificacions en evitar la seva repetició en aquelles situacions en què no és trobat l'interessat. Justament, el fet que aquest últim no tingui una recepció directa obliga a extremar les precaucions per a assegurar l'adequada arribada de la transmissió. El tractament que el Tribunal confereix a l'indicat mecanisme no pot anar sinó en aquesta línia, subratllant la importància constitucional dels requisits en tant que sistemes de garantia. Així, la S.T.C., Sala 1a, 195/1990, de 29 de novembre, F.J. 3er, expressa:

"[...] Más concretamente por lo que se refiere a los requisitos específicos de toda citación de la que dependa la comparecencia en la causa y el conocimiento de su existencia por una de las partes, cuando aquella no se realice directamente al destinatario, y por tanto, en relación con el tema específico que ahora nos ocupa, este Tribunal se pronunció en la S.T.C. 22/1987, y si bien lo hizo en actuaciones relativas a un juicio verbal de faltas, sentó un criterio esencial que es plenamente trasladable al supuesto presente. Se dijo allí que los requisitos que exige la Ley para practicar la citación a persona distinta de la interesada ofrecen relevancia constitucional y son garantías de que el citado conocerá a tiempo la citación y podrá comparecer en el momento fijado y actuar en su defensa (fundamento jurídico 2º) [...]"

Més endavant, la mateixa sentència realitza un minuciós examen dels requisits formals i la documentació de la diligència. La importància d'aquests

extrems, no tan sols en els supòsits d'intervenció de consignataris sinó també en la resta de casos, ha aconsellat destacar aquesta construcció jurídica en un apartat propi. Per tant, es farà referència a ella més endavant sota el títol: "*Els requisits formals i la documentació*".

La funció constitucional de les comunicacions a través de consignatari queda expressament reconeguda en la S.T.C., Sala 2a, 39/1987, de 3 d'abril, F.J. 2on. La seva intervenció respon a la consideració de la tutela judicial sobre la persona que la sol·licita dels tribunals i el dret que ostenta a un procediment sense majors dilacions. Es configurarà, per tant, com un mecanisme atenent a aquesta finalitat. Si bé referida a un supòsit sotmès a la jurisdicció social, la seva fonamentació permet una idèntica aplicació en l'ordre civil.

"[...] Por otra parte, teniendo en cuenta que una recepción personal por el propio destinatario, o por su representante en el caso de personas jurídicas, puede ocasionar eventuales dificultades para el correcto funcionamiento de la justicia, la Ley permite que la cédula de citación sea entregada igualmente a un pariente, familiar, criado o vecino del destinatario (art. 27 L.P.L.), el cual debe aparecer suficientemente identificado y a quien se impone la obligación de hacerla llegar a aquél a la mayor brevedad posible (art. 31 L.P.L.). Aun cuando esta forma de verificar la citación no asegura en la misma medida su conocimiento por el interesado, no puede considerarse contraria a la Constitución en cuanto tiende a asegurar el desarrollo normal del proceso e impedir una eventual frustración del derecho a la tutela judicial de la contraparte, estableciendo, a través de la delimitación de los posibles receptores de la cédula de citación, un equilibrio entre los derechos que a ambas partes reconoce el artículo 24.1 de la Norma fundamental. Pero este mismo equilibrio obliga a otorgar una especial relevancia, desde el punto de vista constitucional, al cumplimiento de los requisitos que la ley exige para practicar la citación a persona distinta de la interesada -y así se declara en la S.T.C. 22/1987, de 20 de febrero-, pues dicho cumplimiento se convierte en una garantía mínima para la efectividad de los derechos contenidos en el art. 24.1 de la Constitución [...]"

1.9 Els requisits formals; la documentació

La importància del compliment dels requisits formals en els actes de comunicació ja ha estat destacada en diverses resolucions que han reconegut la seva transcendència constitucional. Així, la S.T.C., Sala 2a, 22/1987, de 20 de febrer, F.J. 2on, reiteradament citada pel propi Tribunal en les posteriors que versen sobre la mateixa matèria, precisa:

"[...] Los requisitos que exige la Ley para practicar la citación a persona distinta de la interesada ofrecen, por tanto, una relevancia constitucional y son garantías de que el citado conocerá a tiempo la citación y podrá comparecer en el momento fijado y actuar en su defensa [...]"

Evidentment, es refereix a un tipus concret de comunicació: la citació. La idea pot, però, ser generalitzada a qualsevol altra entenent que la garantia

al·ludida ve relacionada amb el fet de conèixer a temps una resolució i poder actuar adequadament en la pròpia defensa.

Més endavant, i concretant ja l'examen en aspectes específics, aquella resolució estableix:

"[...] En el presente caso, y según resulta de los datos que figuran en autos y que se recogen en el antecedente núm. 7, la citación del interesado se hizo a quien dijo ser vecina y llamarse de determinada manera, sin que se especifique cuál era el domicilio de la vecina ni si se trataba de "uno de los vecinos más próximos" de que habla la Ley ni tampoco se identifica a esta vecina más que por el nombre y un apellido, sin que figure el segundo apellido, ni el número de su documento nacional de identidad y otro medio fehaciente de identificación. Es decir, no consta en la diligencia correspondiente que la citación se hiciese a persona suficientemente identificada y que fuese realmente "uno de los vecinos más próximos". Y dado que en el resto de las actuaciones tampoco aparecen datos que acrediten el cumplimiento de los requisitos legales o que a pesar de esa ausencia el interesado conocía la citación, hay que concluir que se vulneró el derecho a la defensa consagrado en el art. 24.1 de la Constitución [...]"

No tan sols han de ser, els requisits formals, respectats sinó que han de restar convenientment acreditats. Per això, una adequada documentació resulta essencial. La S.T.C., Sala 1a, 195/1990, de 29 de novembre, ja estudiada en algun dels seus aspectes, mereix un examen detingut perquè analitza detalladament l'abast dels referits requisits formals i la seva importància. Concretament, en el Fonament Jurídic quart el Tribunal indica:

"[...] En el supuesto que se examina, la diligencia de emplazamiento aparece documentada al folio 39 de las actuaciones, y de ella se desprenden los siguientes datos: En primer lugar y aunque se hace constar que el actuante es oficial del Juzgado, no aparece consignado ni el nombre ni la firma completa o media del mismo, sino una simple rúbrica, mediante la cual se suscribe la diligencia; el espacio reservado para consignar el extremo relativo a la ausencia del interesado, aparece en blanco, aunque tal omisión podría entenderse corregida por la posterior consignación de que las copias fueron entregadas a un vecino (pudiendo sobreentenderse que el destinatario no fue hallado); a continuación se expresan el nombre y dos apellidos de la persona -vecino- al cual le fue entregada la cédula, pero sin hacer constar las señas de la misma, ni la obligación que tiene de hacerla llegar al interesado y la sanción que corresponde a su incumplimiento; finalmente, no se expresa la hora en que fue verificada la comunicación.

Del examen de la diligencia resulta, pues, que se incurrió en varias omisiones esenciales a los efectos que nos ocupan. Así lo son la falta de identificación correcta del actuante, la no consignación concreta de la ausencia del destinatario, máxime cuando se trataba en este caso de una empresa que, según posteriormente revelaron las subsiguientes actuaciones, tenía su domicilio en tales señas, sin que no obstante se hiciese constar la hora en que se practicó la diligencia o cualquier otro dato que documentase que ésta se encontraba cerrada, o que ninguno de sus dependientes, trabajadores o representantes -a los

que conforme el art. 268 L.E.C. debió acudirse primero para practicar la diligencia- quisiera hacerse cargo de la comunicación. Tampoco se identifica suficientemente a la persona a la que se hace la entrega de las copias y con la que, en definitiva, se entendió el emplazamiento, pues la ley exige que además de sus datos personales, se trate del vecino más próximo y se hagan constar en la diligencia la relación que mantiene con el destinatario, circunstancia que, en este presupuesto, se concretaba en la reseña de su domicilio a efectos de apreciar la proximidad al de la entidad demandada. Por último, se omite toda referencia a las obligaciones del receptor para con el interesado en orden a la entrega de las copias y las sanciones que conlleva el incumplimiento de tal obligación de entrega.

Todo ello determina que haya de entenderse conculcado el derecho que consagra el art. 24 de la Constitución por un acto de comunicación procesal que, como el presente y según se ha expuesto, no cumple los requisitos y exigencias mínimas establecidas por el legislador para garantizar su real conocimiento por el interesado y asegurar por tanto al mismo la noticia del proceso pendiente y su derecho a intervenir en aquél. El emplazamiento realizado en este caso, tal como aparece diligenciado en autos, ni garantiza el conocimiento efectivo por el destinatario de la comunicación procesal, ni aun siquiera permite asegurar que la persona con la que se practicó fuese la que señala la norma procesal, y que ésta conociese su obligación de hacerlo llegar al interesado. Todo ello produjo efectiva y real indefensión a la parte allí demandada y hoy recurrente, pues la tardía comparecencia en el juicio debida a la incorrecta formulación del emplazamiento, la privó de un trámite tan esencial para la igualdad de armas en el proceso como es el de contestación a la demanda con todas las posibilidades a ella inherentes para la defensa de su derecho [...]."

Resulta extremadament interessant l'anàlisi practicada sobre els diferents aspectes que ha de contenir la diligència corresponent dels actes de comunicació i la raó que ho justifica. I és que resulta de tot punt habitual, en la pràctica forense, la producció d'aquell tipus de documentació sense observar els referits extrems. Aquesta manca de minuciositat pot convertir moltes actuacions en potencialment impugnables, segons els criteris exposats. I encara que la resolució examinada es refereix a la regulació precedent de la vigent, les observacions resulten plenament aplicables a les comunicacions enteses amb qualsevol persona, especialment aquelles practicades amb consignataris.

1.10 El principi de recepció

En matèria d'actes de comunicació, el principi formal que presideix la seva realització és el de recepció. Així ho entén la doctrina constitucional, en tant que sistema de constatació que permet inferir el major grau de probabilitat de coneixement per part del destinatari, objectiu material d'aquella actuació. Conseqüentment, garanteix la possibilitat de l'exercici de la seva defensa a través dels mitjans que estimi pertinents. Evidentment, la presa de consciència és, com ja s'ha repetit anteriorment, una activitat interna del subjecte difícil d'acreditar si no és per la seva pròpia manifestació o actuació. Altrament, la recepció, en especial quan és efectuada per part del mateix interessat, esdevé un mecanisme objectiu.

EL PROCURADOR I ELS ACTES DE COMUNICACIÓ

La seva importància ha estat reconeguda, bé directa, bé indirectament, en nombroses resolucions. La S.T.C., Sala 2a, 142/1989, de 18 de setembre, F.J. 2on, així ho assenyala:

"[...] En consecuencia, es esencial a los referidos actos de comunicación la recepción de la cédula por el destinatario y la constancia en las actuaciones, a salvo de los casos de citación edictal, de que se ha entregado a quien debe recibirla, siempre con el designio de que, llegando a poder del interesado, pueda éste disponer de su defensa (S.T.C. 1/1983). De aquí que el art. 271 de la Ley Orgánica del Poder Judicial, aun cuando permite que los actos de comunicación puedan practicarse por medio de correo, de telégrafo o de cualquier otro medio técnico, condiciona su utilización a la constancia de su práctica y de las circunstancias esenciales de la misma [...]"

En la mateixa línia d'arguments es pronuncia la S.T.C., Sala 2a, 158/2001, de 2 de juliol, F.J. 2on, en establir que la notificació personal, per tant a través de remissió o lliurament i recepció de la documentació, assegura el coneixement:

"[...] cuando del examen de los autos o de la documentación aportada por las partes se deduzca la existencia de un domicilio o de cualquier otro dato que haga factible practicar de forma personal los actos de comunicación procesal con el demandado debe intentarse esta forma de notificación antes de acudir a la notificación por edictos, con el fin de asegurar que quien es parte en un proceso judicial o puede resultar afectado por las resoluciones que en él se dicten llegue a tener conocimiento efectivo de de la existencia del procedimiento [...]"

Ara bé, quan la recepció està mediatitzada per la intervenció d'un consignatari, la seva constatació pot resultar problemàtica. Per evitar possibles situacions d'indefensió derivades de l'actuació de l'intermediari, la jurisprudència constitucional ha admès un grau de flexibilitat en la presumpció d'aquella, sempre atenta a salvaguardar els drets reconeguts per l'art. 24 C.E. com a valors superiors. Aquest és el sentit reflectit en la S.T.C., Sala 1a, 275/1993, de 20 de setembre, F.J. 4rt:

"[...] la Audiencia se ha limitado a denegar la petición de nulidad de actuaciones basándose exclusivamente en constar el emplazamiento en forma, lo que en ningún momento había negado la apelante. Ha estimado así una presunción "iuris et de iure" de recepción del emplazamiento a través de tercero que contradice incluso lo previsto en la propia Ley de Enjuiciamiento Civil.

Del art. 776.2 L.E.C. se deduce que el propio legislador no ha querido dar al emplazamiento por cédula entregada a terceros un valor absoluto, y por ello ha permitido la posibilidad de acreditar cumplidamente una causa impositiva de la recepción de la cédula no imputable al demandado, en los casos de sentencia dictada en rebeldía [...]"

1.11 Importància de les errades formals o irregularitats

El Tribunal ha reiterat, en nombroses ocasions, la intranscendència constitucional dels requisits formals aïlladament considerats. La seva importància, als efectes esmentats, prové, en tot cas, de les conseqüències materials derivades justament de la seva inobservança. Per tant, les errades o, fins i tot, la mancança de comunicació hauran de ser analitzades a la llum dels efectes generats. Aquest principi resta clarament enunciat en la S.T.C., Sala 1a, 327/1994, de 12 de desembre, F.J. 2on:

"[...] De forma que la omisión o defectuosa realización de los actos de comunicación procesal constituye, en principio, una indefensión contraria al derecho a la tutela judicial efectiva cuando prive al destinatario afectado del conocimiento necesario para que pueda ejercer convenientemente su derecho de defensa en los procesos o recursos en que intervenga o deba intervenir, salvo que la indefensión esté motivada por el propio desinterés, pasividad, malicia o falta de diligencia procesal del interesado (SS.T.C. 166/1989, 167/1992, 103/1993 y 334/1993, entre otras muchas) [...]"

Constata, la resolució, no tan sols la importància de la irregularitat i el seu resultat sobre el coneixement assolit pel destinatari, sinó també la incidència de la conducta d'aquest darrer com a factor mereixedor de la corresponent valoració. L'esmentat aspecte també és reflectit en la S.T.C., Sala 1a, 126/1991, de 6 de juny, F.J. 4rt:

"[...] Esta falta de comunicación correcta es la que coloca al interesado en una situación de indefensión, lesiva del derecho fundamental que se invoca, salvo que el desconocimiento procesal tuviera su causa en la pasividad o negligencia del mismo o la situación acaecida le fuera imputable (SS.T.C. 205/1988, 117/1990 y 50/1991), y sin olvidar la hipótesis de un conocimiento del acto o resolución judicial por otros medios (SS.T.C. 182/1987, 205/1988, 203/1990 y 50/1991, f. j. 5º). Doctrina por otra parte congruente con la relativa a la "indefensión material", es decir, la de exigirse que haya "efectivo y real menoscabo del derecho de defensa" (SS.T.C. 98/1987, 149/1987, 155/1988 y 145/1990, f. j. 3º), sin ser suficiente la concurrencia de simples defectos o errores procesales (S.T.C. 101/1990) [...]"

Sobre la correcta forma de valoració dels requisits formals, la S.T.C., Sala 1a, 326/1993, de 8 de novembre, F.J. 3er, indica:

"[...] importa destacar la doctrina que, con carácter general, este Tribunal ha sentado en orden a los actos de comunicación judicial y a la relevancia que la corrección de éstos adquiere desde una perspectiva constitucional, por depender de ellos la comparecencia y la intervención de las partes en el proceso [...]"

Més tard, en el mateix fonament afegeix:

"[...] pues aquellas exigencias encuentran su razón de ser y finalidad última en la garantía de que el destinatario del acto tendrá oportuna noticia del mismo. Y por ello, el cumplimiento de tales requisitos deberá examinarse en cada

supuesto concreto de conformidad con aquella 'ratio' y fundamento que inspira su existencia [...]".

En sentit semblant es pronuncia, entre moltes altres, la S.T.C., Sala 1a, 48/1990, de 20 de març, F.J. 2on, la transcripció de la qual és obviada pel seu caràcter reiteratiu.

Per acabar aquest apartat, serà interessant reflectir diverses consideracions efectuades pel Tribunal sobre aspectes formals concrets i la seva incidència. Amb aquesta finalitat, s'ha de fixar l'atenció en la S.T.C., Sala 1a, 326/1993, de 8 de novembre, F.J. 5è:

"[...] la diligencia de notificación no cumple, sin embargo, tales condiciones mínimas porque, aunque en la misma figura el nombre de la persona que recibió la notificación, si bien no de manera completa porque sólo se consigna uno de sus apellidos, no se hacen constar los restantes datos que exige el precepto procesal citado, esto es, que se trate del vecino más próximo, atendiendo a su domicilio, estado y ocupación de dicha persona, su relación con la persona que deba ser notificada, la advertencia de la obligación que tiene de hacer llegar la cédula al interesado y las sanciones que conlleva el incumplimiento de tal obligación.

La notificación realizada sin el cumplimiento de tales requisitos no permite garantizar el conocimiento efectivo por el destinatario, ni asegura que la persona con la que se entendió la diligencia de notificación fuese la que señala la norma procesal reseñada, y que ésta conociese su obligación legal de hacer llegar la cédula al interesado [...]".

Resulta força interessant, als efectes enunciats, per la casuística examinada, la S.T.C. 113/2001, Sala 1a, de 7 de maig, en diverses parts del seus raonaments. En el F.J. 3er expressa:

"[...] Nadie ha negado, y así debe tenerse por cierto, que junto con la cédula de notificación se hizo entrega de una copia de la providencia de emplazamiento, sin perjuicio de que en el formulario se mencione que lo entregado, en cambio, fue la "demanda y documentos" adjuntos, lo que es un simple error formal del formulario empleado por el Servicio Común de Notificaciones de los Juzgados y Tribunales de Bilbao, que, como hemos dicho, carece de trascendencia constitucional en la medida en que ese error no implica que la notificación no pueda surtir sus efectos, provocando el desconocimiento o la confusión sobre el objeto de la misma.

También carece de relevancia constitucional el que en esa diligencia se mencione que la notificación se hace en el domicilio de la recurrente, y no en el de su Abogado, o que sólo se haga constar que es la "Sra. Limpieza" quien recoge la cédula de notificación. En efecto, es evidente que el domicilio al que se refiere la diligencia es el que la parte ha designado como domicilio de notificaciones, que fue el del despacho profesional de su Letrado, y en ese domicilio y dirección se efectuó, ciertamente, la diligencia de emplazamiento [...]".

Més endavant, en el F.J. 4rt, continua l'anàlisi dels diversos aspectes:

"[...] Las únicas irregularidades que, en efecto, se cometieron con esta cédula de notificación del emplazamiento han sido, por un lado, que el Agente Judicial no se identificó en la diligencia, estampando únicamente su rúbrica (y así debe entenderse la queja de la demandante de amparo cuando alega que el Agente no firmó la diligencia). Y, de otro lado, que, al negarse a firmar la diligencia la desconocida "Sra. Limpieza", pese a recibir la notificación del emplazamiento, lo que, por cierto, nadie ha negado, ni de las actuaciones se deduce lo contrario, no se procedió conforme lo previsto en el art. 263 L.E.C., por remisión del art. 268 L.E.C., que exige la firma de un testigo, no bastando para dar fe de la efectiva entrega de la notificación de emplazamiento la sola firma del Agente de Justicia (art. 281.1 L.O.P.J.).

Así pues, la cuestión a dilucidar en el caso de autos es si esas dos irregularidades de la diligencia de notificación del emplazamiento mediante cédula a terceros han conllevado la ineficacia del acto de comunicación procesal [...]".

En el F.J. sisè, referint-se a la notificació a tercers mitjançant cédula indica:

"[...] será preciso en todo caso que esta última modalidad se practique con riguroso sometimiento a los requisitos y condiciones que exigen el art. 267 y el citado art. 268, ambos L.E.C. El cumplimiento de esas exigencias, como se indicó ya en las SS.T.C. 110/1989, de 12 de junio, 195/1990, de 29 de noviembre, y 326/1993, de 10 de diciembre, constituye garantía del real conocimiento por el interesado del acto o resolución que se le notifica por terceros, asegurando su derecho a intervenir en el proceso desde tal momento y a interponer los recursos procedentes contra la resolución judicial, y del cercioramiento judicial de que así ha sido. Por todo ello el emplazamiento y citación han de ser realizados por el órgano judicial con todo el cuidado y respeto de las normas procesales que regulan dichos actos de comunicación, como deber específico integrado en el de la tutela judicial efectiva, dado que no son un formalismo, sino una garantía para las partes en el procedimiento y una carga que corresponde llevar a cabo al órgano judicial, integrante del contenido esencial del derecho consagrado en el art. 24 de la Constitución [...]".

Per últim, en el F.J. setè, el T.C. afirma:

"[...] No cabe duda de que la ausencia de la identificación personal del Agente actuante no pone de manifiesto por sí sola que la notificación no llegase a surtir su efecto. Ahora bien, que el Agente actuante hubiese hecho entrega de la cédula y cumplimentado la diligencia de notificación sin observar lo dispuesto en el art. 263 L.E.C. a la vista de que la persona que recibía dicha cédula se negaba a identificarse y a firmar la entrega, sí tiene relevancia constitucional a los efectos del derecho a la tutela judicial efectiva sin padecer indefensión (art. 24.1 C.E.). Y ello porque sólo la presencia de un testigo en esa entrega de la cédula, tal y como prevé el mencionado art. 263 L.E.C., garantizaría que el tercero la recibe, pese a su negativa a identificarse y a firmar la diligencia, podrá ser identificado, así como otras circunstancias relevantes de la entrega de la notificación de emplazamiento

que permitiesen al órgano judicial cerciorarse de que ésta cumplió su cometido [...]".

Aquest darrer aspecte ve referit a l'examen de la necessitat d'intervenció de testimonis en determinades diligències realitzades per funcionaris mancats de fe pública judicial plena. Es tracta d'un supòsit específic de la L.E.C. de 1881 superat per la L.E.C. de 2000. Per tant, l'extrem formal al·ludit no resultarà ja d'aplicació a la normativa vigent, amb caràcter general, si bé reflecteix prou bé la valoració executada pel Tribunal en la relació entre els extrems formals i la seva incidència sobre els drets ostentats pels litigants. Ara bé, justament la introducció del Procurador com a agent executor dels actes de comunicació, en la L.O. 19/2003, de 23 de desembre, que reformà la L.O. 6/1985, d'1 de juliol i, amb ell, la intervenció de testimonis, ratificada en la reforma operada per la L. 13/2009, de 3 de novembre, remarquen la vigència de la doctrina assentada en aquest extrem.

1.12 La importància de la primera comunicació

Pot semblar interessant acabar el present estudi amb aquest apartat, en atenció a un dels aspectes més remarcables de la regulació dels actes de comunicació en la L.E.C. de 2000²². Efectivament, aquesta norma, com ja ha estat manifestat anteriorment, ha dissenyat tot un seguit de mecanismes per a dotar d'una major agilitat les transmissions d'informació entre el Tribunal i els litigants, així com tercers afectats, comprensibles sota la denominació d'actes de comunicació. Diverses han estat les innovacions i estratègies decidides: dotar de transcendència determinades informacions registrals subministrades pels litigants (arts. 155.3 i 161.3), major incidència en l'esbrinament de domicilis (art. 156), reconèixer eficàcia a certes notificacions amb la constància exclusiva de la remissió (art. 155.4), supressió de les notificacions en estrades i reducció del nombre de publicacions d'edictes en diaris de circulació, oficials o no, etc. Tot aquest cúmulo de decisions, però, descansen sobre un pilar bàsic: l'assegurament de la primera comunicació. Si aquesta no culmina la seva finalitat, la resta d'actuacions enunciades, i ella mateixa, podrien incidir en una autèntica vulneració del dret de defensa.

En el nou règim convergiran diverses consideracions manifestades pel Tribunal Constitucional. En primer lloc, s'observa que la comunicació inicial ja no ha de ser efectuada necessàriament a través d'un funcionari sinó que ordinàriament serà verificada mitjançant remissió. No s'atorga, per tant, una destacada importància a aquell mecanisme. En aquest sentit, es recull la manca de distinció entre les distintes formes de realització de les notificacions, tret de la verificada a través d'edictes, manifestada per la jurisprudència més amunt transcrita, en atenció a la seva incidència constitucional. En segon lloc, ha estat suprimida la intervenció del veí com a consignatari, si bé s'ha reintroduït la seva possible intervenció, limitada als processos d'execució hipotecària. Aquella polèmica decisió no pot tenir altra finalitat que assegurar la recepció del destinatari, l'eficàcia real de la transmissió, evitant l'actuació de persones alienes

²²CARRERAS DEL RINCÓN, J. *Comentarios a la doctrina procesal civil del Tribunal Constitucional y del Tribunal Supremo*, cit., pàg. 154.

a una directa relació amb aquest. Es mantindrà, en canvi, la participació d'empleats, familiars o conserges, amb nexes, a priori, més intensos. Garantir al màxim la recepció ha estat també un altre aspecte reiteradament remarcat pel T.C., al qual s'ha fet al·lusió, igualment, en apartats anteriors.

Per últim, la importància de la primera comunicació, en atenció a l'observança del dret de defensa, ha estat destacada per aquell tribunal en nombroses resolucions ja dictades en aplicació de la L.E.C. de 1881. Així, doncs, la vigent normativa processal civil recull, aprofita i accentua, també respecte d'aquesta qüestió, tota una doctrina, ja tradició, emanada de l'òrgan d'interpretació de la carta magna. Basti, en reconeixement de la seva aportació, la transcripció de la S.T.C, Sala 1a, 48/1990, de 20 de març, F.J. 2on:

"[...] En el primer aspecto, es doctrina constante y uniforme de este Tribunal (SS.T.C. 9/1981, 1/1983, 22/1987, 72/1988, entre otras muchas, la de que los actos de comunicación procesal, por su acusada relación con la tutela judicial efectiva que como derecho fundamental garantiza el art. 24.1 C.E. y, muy especialmente, con la indefensión que, en todo caso, proscribe el citado precepto, no constituyen meros requisitos formales en la tramitación del proceso, sino exigencias inexcusables para garantizar a las partes o a quienes puedan serlo, la defensa de sus derechos e intereses legítimos, de modo que la inobservancia de las normas reguladoras de dichos actos podría colocar a los interesados en una situación de indefensión contraria al citado derecho fundamental. De ahí que, como viene declarando este Tribunal en las sentencias citadas y ha reiterado en otras muchas ocasiones, cobra singular importancia el primer acto procesal de comunicación, o sea, el emplazamiento o citación de las partes, porque sin él no tendría la garantía de su defensa y se hace preciso por ello que, como deber específico integrado en la tutela judicial efectiva, los órganos judiciales aseguren en la medida de lo posible la efectividad real de dichos actos de comunicación [...]"

2. L'EXECUCIÓ DELS ACTES DE COMUNICACIÓ PEL PROCURADOR

2.1 Introducció del Procurador com a subjecte actiu en la pràctica dels actes de comunicació

Aquesta possibilitat fou introduïda en la LEC a través de la Disposició Addicional 5a anomenada, significativament, "Mesures d'agilitació de determinats processos civils" mitjançant la reforma operada per la Llei Orgànica 19/2003, de 23 de desembre, de modificació de la Llei Orgànica 6/1985, d'1 de juliol. Concretament, l'apartat 4t preveu la intervenció del Procurador, limitada a la realització de les comunicacions en els processos que preveu la pròpia Disposició, tot vinculat a la creació de les anomenades *Oficines d'Assenyalament Immediat*. Aquí, no obstant, ja s'estableixen els criteris generals que hauran d'informar aquesta pràctica i que seran recollits en la futura ampliació del seu àmbit.

Efectivament, la Llei 13/2009, de 3 de novembre, de reforma processal, que entrà en vigor el 4 de maig de 2010, modificà diversos articles de la LEC per a donar entrada al Procurador en l'execució dels actes de comunicació, sense cap restricció pel que respecta als processos afectats, adaptant els criteris ja apuntats en la reforma anteriorment esmentada.

D'aquesta forma, se cedeix una funció tradicionalment reservada als funcionaris judicials, si més no en la realització de comunicacions per lliurament, a uns altres professionals que passen a ser col·laboradors de l'òrgan judicial en aquesta tasca. No es tracta, no obstant, d'una innovació absoluta, atès que solucions d'aquesta mena ja han estat adoptades, amb les seves peculiaritats, d'antuvi per altres ordenaments del nostre entorn, com en els casos d'Itàlia o França.

2.2 Requisits que han de ser observats

L'art. 152,1,2n LEC, en regular la forma de realització, indica que podran ser efectuats els actes de comunicació pel Procurador de la part que així *ho sol·liciti*, i a costa seva. A continuació, disposa que per a la realització vàlida d'aquests actes caldrà que en resti constància suficient d'haver estat practicats *en la persona o en el domicili* del destinatari. Per tant, aquest extrem constitueix un primer requisit que haurà de constar degudament acreditat en la documentació corresponent. Amb aquesta finalitat, el precepte al·ludit disposa que el Procurador haurà de fer constar, sota la seva responsabilitat, *la identitat i la condició del receptor* de la comunicació, cuidant que restin documentades la seva *signatura* i la *data* de la realització.

En els extrems exposats, l'art. 152,1,2n LEC no fa sinó incorporar el que ja havia estat disposat anteriorment en la D.A. 5a, en la reforma anteriorment enunciativa. Ara bé, en aquest apartat, el legislador anava més enllà i, en el primer paràgraf de l'apartat 4t, expressament indicava que els Procuradors podrien realitzar les notificacions, citacions, citacions a termini i requeriments, *per qualsevol dels mitjans permesos amb caràcter general per la LEC*, efectuant una remissió, quan les comunicacions fossin realitzades *per lliurament de còpia* de la resolució o cèdula en el domicili del destinatari, a la regulació continguda a l'art. 161 LEC, en tot allò que resultés aplicable, havent de ser acreditada la concurrència de les circumstàncies contemplades en aquest precepte, per a la qual cosa es podrà auxiliar de *dos testimonis* o de *qualsevol altre mitjà idoni*.

Per tant, el Procurador, en la seva actuació com a agent notificador, *no restava limitat a la forma de lliurament* sinó que podia emprar-ne qualsevol altra admesa en la regulació processal. La reforma de l'any 2009 incorporà una menció expressa a l'art. 160, referida a la *remissió de les comunicacions per correu, telegrama o altres mitjans semblants*, tot indicant que quan sigui efectuada la remissió de la còpia de la resolució o cèdula, per qualsevol mitjà que permeti deixar *constància fefaent* d'haver-se *rebut* la notificació, la *data* de la recepció i del seu *contingut*, el Secretari donarà fe a les actuacions de la

remissió, i del contingut, unint el justificant de recepció o la *documentació aportada pel Procurador* que així ho acrediti.

El legislador pren, però, certes precaucions a l'hora de l'acreditació de determinats extrems en la pràctica de les comunicacions en forma de lliurament, que van més enllà dels requeriments probatoris exigits als funcionaris, retornant a la figura del *testimoni*. No és un aspecte que s'hagi de menysprear, atès que en constituir una especialitat en relació al règim general, haurà de ser degudament observada per tal d'evitar la invalidesa o ineficàcia de l'acte²³.

Amb l'entrada en vigor de la reforma introduïda per la Llei 13/2009, l'art. 161 LEC incorpora i generalitza la intervenció del Procurador en l'execució dels actes de comunicació per lliurament de còpia de la resolució o cèdula, i reflecteix els requisits anteriorment indicats, i aquí és on ha de ser efectuat un examen detingut, que haurà de referir-se, també, a algunes especialitats en funció del tipus de procés de què es tracti, així com determinades precaucions.

Abans d'entrar a efectuar aquest examen, cal esmentar el principi essencial de les comunicacions que informa la regulació de la LEC quan el destinatari és el demandat. L'art. 155 LEC va introduir moltes novetats respecte de la regulació precedent, si bé presenta certa confusió en alguns dels aspectes que tracta. En tot cas, l'important és que assenta dos aspectes fonamentals: la *primera comunicació serà efectuada per remissió*, i cal *assegurar la seva recepció* per part del destinatari, a través de les fórmules que el propi ordenament disposa. Això és tan essencial que constitueix la base per al desplegament de la *càrrega* de comparèixer i les conseqüències inherents, que poden arribar a la magnitud de tenir per efectuades les comunicacions a les parts no comparegudes amb Procurador (cal entendre quan sigui preceptiu) si consta la correcta remissió, encara que no se n'acrediti la recepció. Per tant, *la correcció d'aquesta primera comunicació esdevé primordial*. Tant és així, que una realització o justificació indeguda o insuficient poden no només incidir en la validesa de l'acte sinó en la de tot el procés, en repercutir directament en el dret de defensa.

Examinem, doncs, l'abast general de l'art. 161 LEC en relació amb les comunicacions realitzades mitjançant lliurament de còpia de resolució o cèdula, sense perjudici d'un estudi més profund dels aspectes concrets de l'indicat precepte, que serà efectuat en el proper epígraf. El *lloc* de la pràctica de la transmissió pot ser tant la seu del tribunal com el domicili del destinatari. Atès que en el primer supòsit no tindria sentit la intervenció del Procurador, la seva actuació se circumscriurà al segon.

La documentació de la comunicació consta de dues vessants: la informació transmesa, que constarà bé en una *còpia de resolució*, bé en una *cèdula*, podent estar acompanyades d'altres documents; i la prova de la realització. Si en el cas de la remissió, aquesta acreditació constava en la diligència estesa a l'efecte pel Secretari i en qualsevol document fefaent, en el

²³ En relació amb aquest aspecte, vegeu les observacions realitzades a l'apartat 1.11.

del lliurament, haurà d'estar reflectida en el formulari anomenat *diligència*, que redactarà oportunament l'agent que realitzi la comunicació, en aquest cas el Procurador.

La redacció de la diligència haurà d'observar els extrems probatoris exigits per la llei, i amb la major precisió, a fi d'evitar qualsevol impugnació²⁴. Els requisits, a tenor del disposat pels arts. 152, 160 i 161 LEC, seran:

- la localitat
- la data i, si escau, l'hora
- el lloc on s'executa la comunicació
- el contingut comunicat: còpia de resolució, cèdula, còpia de demanda, etc.
- identificació de l'agent notificador
- identificació del destinatari
- identificació, si escau, del consignatari
- relació del consignatari amb el destinatari
- prevencions o advertiments
- identificació, si escau, dels testimonis
- signatures

S'ha d'observar que l'art. 152.1.2n ja indica que el Procurador acreditarà, *sota la seva responsabilitat*, la identitat i condició del receptor, cuidant que en la *còpia* resti constància de la seva signatura i de la data en què es realitzi, mentre que l'art. 161 es refereix a la documentació a través de *diligència*. Tal vegada, el legislador pensí que aquesta darrera s'ha d'estendre en una còpia de la resolució o cèdula. En tot cas no ho concreta i senzillament presenta dues expressions distintes en dos preceptes. No ha de resultar cap obstacle, però, que la diligència consti en un full en blanc o en una còpia de la documentació transmesa.

El que sí ha de ser destacat és la crida a la responsabilitat del Procurador i això obeeix a la seva posició en el procés: és el representant d'una part i s'encarrega de fer arribar una comunicació a l'altra. Per tant, podria arribar a sorgir una certa incompatibilitat d'interessos que el legislador aborda a través de remarcar l'especial responsabilitat adquirida en la bona execució, en harmonia amb el principi de bona fe processal disposat per l'art. 247 LEC, així com d'una major garantia acreditativa amb la intervenció de testimonis en els casos que poden resultar més conflictius.

²⁴ Al respecte, cal considerar el que ha estat anteriorment exposat en els apartats 1.11 i 1.12.

2.3 Aspectes diversos que mereixen ser considerats

2.3.1 Àmbit concret de l'art. 161 LEC

Aquest precepte regula, com ja ha estat enunciat anteriorment, l'execució dels actes de comunicació per lliurament. Després d'enumerar els llocs on poden ser efectuats, disposa que l'acreditació de la correcta realització d'aquesta modalitat ha de prendre la forma del document anomenat *diligència*, que haurà de ser signada pel funcionari o procurador i per la persona a qui es faci, el nom de la qual s'ha de fer constar. Per tant, no només ha de constar la identificació del destinatari, quan sigui trobat, sinó també la del consignatari, essent, la seva absència una greu irregularitat que pot comportar la nul·litat de l'actuació amb *summa facilitat*.

El primer inconvenient que afronta el precepte, amb la pretensió de superar la manca de previsió en la regulació precedent, és *l'actitud obstruccionista del destinatari* que es *negui bé a rebre la documentació, bé a signar la diligència*. En aquest cas, l'agent notificador, funcionari o Procurador, ho farà constar, fent-li saber que la còpia de la resolució o cèdula restarà a la seva disposició a l'oficina judicial i que la comunicació generarà els efectes propis de la seva correcta execució. És important ressaltar que aquest advertiment ha de constar degudament reflectit en la diligència oportuna. I aquí començarà a operar el divers règim que s'haurà d'aplicar en funció de qui sigui l'agent notificador. El funcionari judicial, habitualment l'auxili, en tindrà prou amb la seva certificació dels anteriors extrems. El Procurador, per contra, necessitarà un plus d'acreditació: la intervenció de dos testimonis o qualsevol altre mitjà idoni. La raó de la distinció radica en la voluntat del legislador d'evitar actes que puguin qüestionar la declaració de l'indicat professional, així com també actuacions fraudulentas presidides per l'interès de part. Respecte de la fórmula oberta de prova, s'haurà de ponderar en cada cas concret el valor d'acreditació del mitjà que pugui ser emprat, però que, en tot cas, haurà de mostrar suficient confiança per poder contrarestar una al·legació en sentit contrari a la declaració continguda a la diligència.

Diferent és el supòsit previst d'intervenció de consignataris, per no ser localitzat el destinatari. Aquí la regulació comença per una precisió que és sistemàticament obviada pels tribunals. Es tracta del primer requisit per a poder ser realitzada aquesta modalitat: que es tracti del domicili del destinatari segons el padró municipal, o a efectes fiscals, o segons el registre oficial o publicacions de col·legis professionals, o és l'habitatge o local arrendat al demandat. El cert és que no se sol constatar aquest extrem i, senzillament, es practica la comunicació a l'adreça que consti en les actuacions. Aquí poden actuar com a consignataris, amb caràcter general, l'empleat, familiar o persona amb qui convisqui el destinatari, major de 14 anys o el conserge, cal entendre també el porter, de la finca. En aquests casos s'haurà de formular l'advertiment al receptor, i es farà constar a la diligència, de l'obligació de lliurar la documentació al destinatari o avisar-lo, si en sap el parador²⁵.

²⁵ En aquest apartat s'introduí, per la L 13/2009, de 3 de novembre, com a consignatària la

Paradoxalment, tota la cura que guarda el precepte per tal de mirar que la intervenció com a consignataris es limiti a les persones més directament relacionades amb el destinatari, quan la comunicació es realitza en el domicili particular, arribant a l'exclusió de la participació dels veïns, es perd quan la comunicació s'adreça al lloc de treball no ocasional del destinatari. En aquest cas, es pot lliurar la comunicació a qualsevol persona que manifesti conèixer l'interessat. També es pot realitzar la diligència en la dependència encarregada de rebre documents o objectes en el lloc indicat. Aquí, un cop més, el Procurador s'haurà de servir dels mitjans d'acreditació a què abans hem fet esment.

En els casos d'intervenció de consignataris és important remarcar que hauran de ser oportunament identificats així com *indicada la relació amb el destinatari*, el nom del qual també haurà de constar oportunament reflectit, i, molt important, *es farà constar l'hora* en què l'esmentat destinatari fou buscat i no trobat, amb la finalitat d'acreditar la correcció de la forma de transmissió amb la intervenció del consignatari.

2.3.2 Assegurament del caràcter negatiu de les comunicacions

L'apartat 4 de l'art. 161 es refereix al cas en què no es trobi ningú en el domicili del destinatari. Tot i que el precepte es refereix al Secretari o al funcionari que designi, cal entendre també referida la previsió al Procurador actuant. Es tracta d'una activitat d'esbrinament: s'ha de mirar de determinar si el destinatari resideix o treballa en el lloc on s'ha pretès executar la comunicació i, en cas negatiu, si es pot arribar a determinar el lloc on pot ser localitzat. Cal ser molt curós en aquests extrems, atès que la impossibilitat de localització pot comportar el recurs a la comunicació edictal, previ intent d'esbrinament a través dels mitjans de què disposi l'òrgan judicial. I aquí ha de ser indicat que una actuació fraudulenta, o tan sols poc diligent, que hagués creat l'aparença, no real, de manca d'ubicació del destinatari pot generar una situació d'indefensió que impliqui la nul·litat de l'actuació concreta i de tot el procés en allò que afecti la comunicació realitzada. Per això, l'òrgan judicial no pot admetre cap diligència en què no consti, de forma clara i sense dubtes, bé la realització de la comunicació, bé la impossibilitat per oposició del destinatari, bé la impossibilitat per desconeixement del parador d'aquest darrer. Qualsevol dubte al respecte ha de conduir a la nova realització de l'acte. Per tant, el Procurador, quan intervingui, haurà d'assumir una doble obligació: acreditar la situació a través dels mitjans anteriorment referits, i fer constar, sense dubtes, la impossibilitat de localització del destinatari, o bé la localització en un indret diferent de l'assenyalat per l'òrgan judicial.

persona que convisqui amb el destinatari, per preveure així diversos supòsits que restaven, literalment, fora de la regulació, com ara parelles de fet, companys d'estudis o de treball, supòsits d'ocupacions d'immobles, etc., tot i que la pràctica forense admetia com a consignatari qualsevol persona que fos trobada en el domicili.

2.3.3 Preservació de la privacitat en les comunicacions realitzades a través de consignataris

Quan es du a terme un acte de comunicació mitjançant lliurament amb la intervenció de consignataris, l'art. 161 3 LEC es limita a disposar que pot ser efectuat el lliurament de la documentació corresponent a les persones que enumera, amb l'advertiment de l'obligació de fer-la arribar al destinatari o avisar-lo oportunament. Ara bé, els òrgans judicials han de vetllar per tal que, a més de realitzar les actuacions que processalment corresponguin amb la preservació dels requisits que la regulació indiqui en cada cas, sigui observada una conducta que presenti la màxima diligència, la qual cosa implica considerar tots els aspectes que puguin ser afectats per l'execució de la comunicació. Al respecte, cal tenir present que la informació transmesa pot contenir extrems de diversa índole que afecten, en major o menor grau, la intimitat de les persones destinatàries de l'actuació. És per això, que resulta de tot punt aconsellable procurar assegurar la màxima discreció en l'execució de l'activitat de comunicació. La traducció pràctica més evident radicarà en delimitar l'accés a la documentació transmesa efectuant el seu lliurament als consignataris tancada en un sobre a nom del destinatari.

2.3.4 Comunicacions en les execucions hipotecàries

El procés d'execució hipotecària, regulat en els arts. 681 i ss. LEC presenta diverses particularitats que han de ser considerades, pel que respecta a la pràctica dels actes de comunicació. En primer lloc, el requeriment de pagament a què es refereix l'art. 686 d'aquell cos legal ha de ser efectuat en el domicili que resulti vigent en el Registre de la Propietat. Es tracta d'una càrrega que incumbeix el deutor, l'hipotecant, o el tercer posseïdor, de tal manera que en cas de no poder ser-hi trobats, es podrà realitzar la comunicació per edictes. La qüestió relativa a l'abast de la càrrega indicada fou discutit per la doctrina que estudià el tema, amb solucions diverses que quedaren aclarides per la introducció del tercer apartat de l'article enunciat en la promulgació de la Llei 13/2009, de 3 de novembre. Evidentment, aquesta eventualitat implica, al seu torn, la necessitat d'emprar la més absoluta diligència en la pràctica de la comunicació per part de l'agent notificador, ateses les conseqüències que són una excepció al principi general de la necessitat d'esgotar les vies d'esbrinament disponibles per a la localització del destinatari.

Un segon aspecte important a considerar és que, més enllà de la localització del destinatari, resulta important establir si en la finca hipotecada, que sol ser el domicili pactat vigent, en la majoria d'aquest tipus d'execucions, hi resideix alguna altra persona, atès que aquestes podrien ostentar algun dret possessori, que haurà de ser determinat a través dels tràmits disposats pels arts. 661, 675 i 704 LEC. Per tant, qui realitzi la comunicació no s'haurà de limitar a fer constar, si escau, la no localització en aquell indret del destinatari, sinó que haurà de procurar esbrinar si existeix algun altre ocupant per tal de poder ser requerit perquè en el termini de 10 dies presenti davant l'òrgan competent per a l'execució els títols que legitimin la seva ocupació.

Un altre aspecte singular, en aquest tipus de processos, és la possibilitat d'actuació com a *consignatari del requeriment dels veïns*. Efectivament, l'esmentat tercer apartat de l'art. 686 LEC reintrodueix aquesta figura proscriu, amb caràcter general i des de l'inici de la seva vigència, per la LEC de 2000 i tan utilitzada en la regulació que la precedí. D'aquesta manera s'acaba amb la curiosa paradoxa que presentava l'article al·ludit, abans de la repetida reforma promulgada el 2009, en acceptar la intervenció com a consignataris dels veïns quan el requeriment era notarial i denegar-la en la pràctica del requeriment judicial realitzat amb la mateixa finalitat.

2.3.5 Importància de l'acreditació de les identitats

La dificultat, més enllà de les previsions legals, que en molts casos presenta la pràctica dels actes de comunicació ha derivat, en no poques ocasions, en la manca d'una acreditació suficient dels intervinents, en especial en els supòsits de participació de consignataris o en els d'acreditació de la manca de localització dels destinataris en l'adreça fixada. La facultat certificadora dels funcionaris judicials supleix, tot i que dèbilment, en alguna mesura aquestes irregularitats que poden conduir, fàcilment, a invalidar algunes o totes les actuacions del procés. Ja ens hem referit a aquest aspecte en tractar el marc constitucional en el què es desenvolupen les comunicacions judicials. Ara bé, la intervenció del Procurador com agent notificador, amb la seva especial ubicació en el litigi, fa que hagi d'aplicar una major cura en evitar la constància d'una deficient identificació dels intervinents en la pràctica de la diligència, atès que la seva situació en el plet no pot sinó facilitar la invalidació de l'acte irregular en facilitar l'apreciació de dubtes raonables que sempre actuaran en favor del destinatari que denunciï un defecte palès en la documentació probatòria del resultat de la comunicació.

2.3.6 Negativa del destinatari a facilitar l'accés i dels consignataris a actuar

No afronta, la regulació processal vigent, l'eventualitat del destinatari que es nega permetre l'accés al domicili i, fins i tot, prohibeix al porter o conserge actuar com a consignatari. Aquesta situació no troba solució en la regulació, de manera que s'haurà de superar aplicant els principis enunciats anteriorment. En aquest cas, és obvi que l'oposició del destinatari a l'efectivitat de la comunicació no pot ser admesa en tant que implicaria la paralització del procés. Per això, entenc que l'agent actuant haurà de limitar-se a fer constar la situació. Si es tracta del Procurador, haurà, a més, de servir-se de l'acreditació complementària abans referida. En exposar els principis constitucionals que afecten aquesta matèria, ja hem incidit en que no pot obtenir protecció aquella persona que se situa voluntàriament fora de l'abast de les comunicacions que li són adreçades. Aplicant aquesta conclusió, i degudament acreditada l'eventualitat, entenc que l'òrgan judicial acomplirà amb la crida del destinatari emprant la tècnica edictal tal i com està regulada a l'art. 164 LEC, si bé, i amb la finalitat d'evitar qualsevol sospita, seria aconsellable, a més, la constància de l'edecte en el domicili on no ha pogut ser executada la comunicació.

BIBLIOGRAFIA

CARRERAS DEL RINCÓN, J. *Comentarios a la doctrina procesal civil del Tribunal Constitucional y del Tribunal Supremo*, Marcial Pons, Madrid, 2002.

CHOZAS ALONSO, J.M. *Sobre los actos de comunicación con las partes y el derecho a la tutela judicial efectiva*, a "Revista Española de Derecho del Trabajo", Madrid, 1992, núm. 52.

DE LA OLIVA SANTOS, A., a l'obra col·lectiva De la Oliva-Díez-Picazo-Vegas *Derecho Procesal: Introducción*, Editorial universitaria Ramón Areces, 3a edició, Madrid, 2004.

DIEZ-PICAZO GIMÉNEZ, I. *El artículo 24 de la Constitución y la aplicación del Derecho procesal: breve reflexión sobre algunas cuestiones pendientes en la interpretación de un precepto capital*, a "Tribunales de Justicia", Madrid, 1998, núm. 6.

GRANIZO GARCÍA-CUENCA, J.L. *Los principios constitucionales de contradicción, audiencia y defensa en el proceso civil. En especial los actos de comunicación de las partes y del órgano judicial*, a "Cuadernos de Derecho Judicial", C.G.P.J., Madrid, 1993, núm. XXII.

MONTERO AROCA, J. a l'obra col·lectiva Montero-Gómez-Montón-Barona, *Derecho Jurisdiccional*, Tirant lo Blanch Libros, 10a edició, València, 2000 T. I.

MORENO CATENA, V., a CORTES-MORENO, *Introducción al Derecho Procesal*, Tirant lo Blanc, València, 2004.

ORTELLS RAMOS, M., a l'obra col·lectiva, (dirigida per Ortells Ramos, M.) *Derecho Procesal Civil*, Thompson-Aranzadi, 5a edició, Cizur Menor, Navarra, 2004.

PICÓ I JUNOY, J. *Las garantías constitucionales del proceso*, José Ma. Bosch, Barcelona, 1997.

ROBLES ACERA, A. *El secretario judicial como garante de los derechos e intereses de los ciudadanos reconocidos en el art. 24 de la Constitución Española*, a "Estudios Jurídicos, Secretarios Judiciales", Ministerio de Justicia-Centro de Estudios Jurídicos de la Administración de Justicia, Madrid, 2001, Vol. VI.

VÁZQUEZ SOTELO, J.L. *Los principios del proceso civil*, a "Justicia", Barcelona, 1993, núm. IV.